

วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

Academic Journal of Sustainable Habitat Development

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2565

Vol.3 No. 2 Jul. - Dec. 2022

ISSN : 2822-0390 (Online)

วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

Academic Journal of Sustainable Habitat Development

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565) Vol.3 No.2 (July-December 2022)

ISSN : 2822-0390 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน “Academic Journal of Sustainable Habitat Development (AJ-SHaDa)” มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา หรือนโยบายการพัฒนาของภาครัฐครอบคลุมสาขาต่าง ๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, การบริหารจัดการ, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาท้องถิ่น, ภูมิสังคมและนิเวศวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเผยแพร่บทความบทความวิจัยและความวิชาการให้แก่คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป เปิดรับบทความภาษาไทยและอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ ฉบับที่ 1 ระหว่างมกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

นายสิทธิชัย อึ้งภากรณ์

นายกสมาคมภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

ดร.โกมล แพรกทอง

อุปนายกสมาคมภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการ

นายคณิต ธนธรรมเจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

นายคณาภรณ์ ธนธรรมเจริญ

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ตั้งจธธรรม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมณ์ สีดาคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา สุวรรณประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์ สะสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรภพ วงศ์รอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิน หุตานวัตร	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า
คุณทหารลาดกระบังอาจารย์
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐิภาณ สุทธิกุลบุตร	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิกร มหาวัน	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
15. อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางศิรินทิพย์ ผาเจริญ

สำนักงาน

สมาคมภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน 277 หมู่ที่ 7 ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่ 50200

จัดพิมพ์โดย

ร้านธนพร เลขที่ 152/1 หมู่ที่ 3 ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.อิทธิชัย สีดาคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ปัญญาวิรัตน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนันท์ ทองทรัพย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมพร ตันตรา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
8. อาจารย์ ดร.เชษฐ์ ใจเพชร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บทบรรณาธิการ

วารสารภูมิวิเทศพัฒนาอย่างยั่งยืน ฉบับนี้เป็นปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2565 เป็นฉบับที่ทบทวนการจัดพิมพ์ ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้พิจารณาบทความและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ บรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่ และเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวิถีชุมชนตามภูมิสังคมที่หลากหลาย เพื่อเป็นการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้กว้างขวางและเกิดยั่งยืนในอนาคตต่อไป

ฉบับนี้ มีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ทั้งสิ้น 5 บทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 3 เรื่อง คือ 1) การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยวินิจ ผาเจริญ และคณะ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิรัช ภูมาศรี และมงคลชัย สมศรี 3) วิถีชีวิตและสังคมชุมชน “ปัญหาคนไร้บ้าน” ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยพิมพ์กานต์ อืดต่อกัน และวันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ

บทความวิชาการ 2 เรื่อง คือ 1) กลุ่มบางกลอยและเครือข่ายภาคประชาสังคมในการเรียกร้องความยุติธรรมด้านสิทธิมนุษยชน: รูปแบบวิธีการและกลยุทธ์ในการเรียกร้อง โดยสมยศ ปัญญาและพร้อมพล สัมพันธ์โน และ 2) ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมต่อการเรียกร้องทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพที่ป่าแห้ว โดยพระเสกสรรค์ ไชยชาติและคณะ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์กลั่นกรองและปรับปรุงบทความให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

(นายคณิต ชาญธรรมเจริญ)

บรรณาธิการวารสาร

ทัศนะคติและความคิดเห็นในบทความของวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	ข
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ค
บทบรรณาธิการ	ค
บทความวิจัย	
การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	1
: วินิจ ฝาเจริญ , ชาญชัย ฤทธิร่วม และ กรวิทย์ เกาะกลาง	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่	14
: วิราษ ภูมาศรี , มงคลชัย สมศรี	
วิถีชีวิตและสังคมคู่ขนาน “ปัญหาคนไร้บ้าน” ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่	23
: พิมพ์กานต์ อ้อดต่อกัน ,วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	
บทความวิชาการ	
กลุ่มบางกลอยและเครือข่ายภาคประชาสังคมในการเรียกร้องความยุติธรรม ด้านสิทธิมนุษยชน: รูปแบบวิธีการและกลยุทธ์ในการเรียกร้อง	35
: สมยศ ปัญญามาก , พร้อมพล สัมพันธ์โน	
ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมต่อการเรียกร้องทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ ที่ป่าแห้ว	51
: พระเสกสรรค์ ไชยชาติ ,พระประภาส ดอกไม้2,ณรงค์ศักดิ์ ดาวคำ	

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก
ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
Forest Resource Management in a Multicultural Society in
Ban Huay Khom Nork Community, Mae Yao Subdistrict, Mueang
District, Chiang Rai Province

วินิจ ผาเจริญ¹, ชาญชัย ฤทธิร่วม² และ กรวิทย์ เกาะกลาง³
Winit Pharcharuen¹, Chanchai Rittiruum² and Koravit Koklang³

Received: 3 November 2022; Revised: 5 December 2022; Accepted: 6 December 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการศึกษาถึงกระบวนการและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบนำสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้นำ/ตัวแทนห้อย่อมชุมชน 12 คน พบว่า กระบวนการสำหรับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ได้แก่ 1) การประชุมเกี่ยวกับการร่วมหาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ 2) การจัดตั้งผู้นำของแต่ละห้อย่อมชุมชน 3) การจัดตั้งกลุ่ม หรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ 4) การวางแผน ร่วมหาแนวทางเพื่อการจัดทำปฏิทินชุมชน และ 5) การสร้างแผนงานประจำปี/ปฏิทินชุมชน และแบบสอบถามสำหรับกลุ่มหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือน จำนวน 267 คน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ 1) ไฟป่าที่มาจากนอกพื้นที่เขตรับผิดชอบ 2) ความแตกต่างทางด้านความคิด 3) ขาดการร่วมมือจากชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรม และ 4) บริเวณพื้นที่สถานที่สำคัญเข้าถึงยากลำบาก

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies, Maejo University.

² มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย; Chiang Rai Rajabhat University.

³ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี; Prince of Songkla University, Suratthani Campus.

Corresponding Author, E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากรป่า; สังคมพหุวัฒนธรรม; การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

The research aimed to study process and participation in forest resource management. The research instrument used in the study was the interview to 12 community leaders / representatives. It was found that the process for managing forest resources consisted of 1) the meeting forest resource management 2) appointment of leaders in each community 3) Establishing groups or networks related to forest resource management 4) joint planning for creating a community calendar and 5) creating an annual forest management plan / community calendar. A questionnaire for 267 household heads or representatives found that participation in forest resource management was at a medium level. Problems and obstacles in the management of forest resources include 1) the forest fires from outside the area 2) thought differences 3) the lack of cooperation from the community to participate in activities and 4) problems accessing important locations.

Keywords: forest resource management; multicultural society; public participation

บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการผลิตปัจจัยสี่แล้ว ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร สภาพดิน ฟ้า อากาศ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ และระบบนิเวศของสัตว์โดยตรง หากในพื้นที่ใดที่มีทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมโทรม ในพื้นที่นั้นจึงมีโอกาสในการเกิดภัยพิบัติที่สูง เช่น ดินถล่ม อุทกภัย เป็นต้น จากรายงานสถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทย 2560-2561 พื้นที่ป่าไม้ประเทศไทยประจำปี 2560 จากการแปลภาพถ่ายดาวเทียมโดยกรมป่าไม้และคณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 31.58 ซึ่งพื้นที่ป่าไม้ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ค่อนข้างจะคงที่อยู่ที่ร้อยละ 31 แม้ว่าพื้นที่ป่าไม้จะคงที่ แต่จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นได้ทำให้การใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นในหลาย ๆ ด้าน เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การทำการเกษตรเพื่อยังชีพ ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น อุปสงค์อุปทานสำหรับใช้ไม้ทั้งอุตสาหกรรมผลิตกระดาษ เฟอร์นิเจอร์ และพลังงาน และอื่น ๆ (มูลนิธิสืบนาคเสถียร, 2561)

สาเหตุสำคัญของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อครอบครองที่ดิน การส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อการส่งออก การกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่ากระทำไม่ชัดเจนหรือไม่กระทำเลยในหลาย ๆ พื้นที่ การจัดสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ ไฟไหม้ป่า การทำเหมืองแร่ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2554)

พื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย มีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา และที่ราบสูง มีภูเขาล้อมรอบบริเวณพื้นที่ชุมชน และหมู่บ้านบริวาร หรือห้วยอมชุมชน บ้านห้วยขมนอกเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีทั้งหมด 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบไปด้วย กลุ่มปกากะญอ กลุ่มอาข่า และกลุ่มลาหู่ ซึ่งมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าร่วมกัน โดยในอดีตนั้น สภาพพื้นที่ป่าไม้บ้านห้วยขมนอกมีความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก สาเหตุหนึ่งเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ การใช้สารเคมีในภาคการเกษตร การบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อขยายที่ทำกิน ประกอบกับการสัมปทานป่าในพื้นที่ช่วงปี พ.ศ. 2520-2526 ลักษณะทางความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ที่แตกต่างกันจึงส่งผลให้สภาพของทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้เกิดความเสื่อมโทรม ทำให้พื้นที่ป่าดั้งเดิมกลายเป็นเขาหัวโล้น โดยในปัจจุบันชุมชนบ้านห้วยขมได้มีการรวมตัวกัน เพื่อจัดการกับปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ เช่น ตั้งกฎระเบียบ ปักเขตแนว ดูแลรักษา การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ไปยังกลุ่มเยาวชน เป็นต้น (บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน), 2551) เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงกระบวนการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ สภาพปัญหาและอุปสรรคการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่มีประสิทธิผล และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำ/ตัวแทนหอย่อมชุมชน 5 ชุมชน และกลุ่มหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีทั้งหมด 6 หอย่อมชุมชน ได้แก่ 1) บ้านสุขเกษม 2) บ้านหนองผักหนาม 3) บ้านห้วยขมภู 4) บ้านจะแตะ และ 5) บ้านสองแควพัฒนา ซึ่งมีทั้งหมด 804 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม สำหรับกลุ่มแรก คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้นำ/ตัวแทนชุมชนใช้การสุ่มแบบเจาะจงชุมชนทั้งหมด 6 หอย่อมชุมชน ผู้นำ/ตัวแทนซึ่งเป็นผู้ที่มีข้อมูลพื้นฐาน และข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการป่าในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยจะเลือกหอย่อมชุมชนละ 2 คน รวมกลุ่มผู้นำ/ตัวแทนหอย่อมชุมชน ทั้งหมด 12 คน

กลุ่มที่สอง ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยใช้ความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ใช้สูตรของ TARO YAMANE เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแทนจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ผู้วิจัยได้เลือกประชากรตัวอย่างโดยวิธีการเลือกเป็นไปตามโอกาสทางสถิติ เนื่องจากทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจึงเลือกใช้สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} \quad (\text{Yamane, 1973 อ้างใน อีรวุฒิ เอกะกุล, 2542})$$

เมื่อ	e	=	ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (ในที่นี้ใช้ 0.05)
	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	=	ขนาดของประชากร

จากสูตรสามารถคำนวณค่ากลุ่มตัวอย่างได้ 267 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2. เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบ ได้แก่

2.1 แนวทางการสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการ ปัญหา/อุปสรรคการจัดการป่าในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายร่วมกับกลุ่มผู้นำหรือตัวแทนห้อย่อมชุมชน จำนวน 12 คน

2.2 แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า

โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนทั้งหมด 267 คน ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2.3 แนวทางการจัดเวทีชุมชนเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการป่าในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเป็นการจัดเวทีชุมชนร่วมกับชุมชน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

3.1 การสำรวจสภาพพื้นที่รายห้อย่อมชุมชนในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3.2 การสำรวจสภาพพื้นที่ป่าในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3.3 การสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับผู้นำ/ตัวแทนห้อย่อมชุมชน ทั้งหมดจำนวน 12 คน (ห้อย่อมชุมชนละ 2 คน) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ/ตัวแทนห้อย่อมชุมชนพร้อมกับการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ในประเด็นกระบวนการ ปัญหา/อุปสรรคการจัดการป่าในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3.4 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างหัวหน้า/ตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ทั้งหมด 6 ห้อย่อมชุมชน การเก็บข้อมูลโดยใช้กลุ่มตัวอย่างให้ค่าคะแนนระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ลักษณะของคำถามแบ่งเป็น 4 หัวข้อใหญ่ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ใช้แบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ ได้แก่

ไม่เคย	หมายถึง ท่านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการป่า
เล็กน้อย	หมายถึง ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับน้อย
ปานกลาง	หมายถึง ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับปานกลาง
มาก	หมายถึง ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับมาก
มากที่สุด	หมายถึง ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับมากที่สุด

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าโดยใช้เกณฑ์การประเมินดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้นที่ต้องการ}}$$

การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 5 คะแนน และต่ำที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

การแปลความหมายคะแนนการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติใช้เกณฑ์ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 1.0-1.8 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการป่าน้อยที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 1.9-2.6 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการป่าน้อย
- ค่าเฉลี่ย 2.7-3.4 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการป่าปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 3.5-4.2 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการป่ามาก
- ค่าเฉลี่ย 4.3-5.0 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการป่ามากที่สุด

3.5 การจัดเวทีชุมชนเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการป่าในพื้นที่พื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเป็นการจัดเวทีชุมชนร่วมกับชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำ/ตัวแทนหอย่อมชุมชน

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำ/ตัวแทนหอย่อมชุมชน

4.3 เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Excel เพื่อแปรผลข้อมูล ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

- ข้อมูลการมีส่วนร่วม วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดเวทีชุมชน เป็นการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการป่าในพื้นที่พื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้แนวการจัดการป่าที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการศึกษาถึงกระบวนการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และปัญหาอุปสรรคการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำ/ตัวแทนหย่อมชุมชน 6 ชุมชน ชุมชนละ 2 คน รวมเป็น 12 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง และ 2) กลุ่มหัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก จำนวน 267 คน โดยใช้ความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ใช้สูตรของ TARO YAMANE เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ 1) แบบนำสัมภาษณ์ สำหรับข้อมูลกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าไม้และปัญหาอุปสรรคการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และ 2) แบบสอบถามสำหรับข้อมูลการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

กระบวนการสำหรับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ได้แก่ 1) การประชุมเกี่ยวกับการร่วมหาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีทำประชาคมร่วมกับสมาชิกในชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มปกาเกอญอ กลุ่มลาหู่ และกลุ่มอาข่า ซึ่งอาศัยอยู่กระจายตามหย่อมชุมชนทั้ง 6 หย่อมชุมชน เพื่อร่วมรับฟังการประชุมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ 2) การจัดตั้งผู้นำของแต่ละหย่อมชุมชน ทั้งหมด 6 หย่อมชุมชน โดยในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของแต่ละหย่อมชุมชนจะต้องมีตัวแทน หรือผู้นำสำหรับเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน 3) การจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ คือ กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ชื่อกลุ่มเกอญอโพพักทักษ์สายน้ำ มีการจัดตั้งกฎระเบียบในการเข้าใช้พื้นที่ป่า โดยกลุ่มเยาวชนนั้นมีหน้าที่ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ของชุมชน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของเยาวชน และชุมชนมาร่วมมือกันจัดการในการตรวจการณ์การลักลอบตัดไม้และจับสัตว์ป่าในเขตพื้นที่อนุรักษ์ของชุมชนตลอดทั้งปี ตรวจสอบการเจริญเติบโตของต้นไม้ รวมถึงการบันทึกต้นไม้พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าของชุมชน 4) การวางแผนเพื่อร่วมหาแนวทางเพื่อการจัดทำปฏิทินชุมชน เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมาจากความต้องการของชุมชนที่ต้องมีการปลูกป่าเสริม การฟื้นฟูผืนป่า การทำแนวกันไฟเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่า รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารเพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และ 5) การสร้างแผนงานประจำปี ปฏิทินชุมชนที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการป่า ทั้งหมด 10 กิจกรรม ในแต่ละกิจกรรมได้ระบุช่วงเวลา กลุ่มเป้าหมาย และแนวทางการดำเนินกิจกรรม โดยกลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) สมาชิกชุมชน 2) กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ/ไม่เป็นทางการ แกนนำกลุ่ม 3) กลุ่มครัวเรือน กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กลุ่มบุรุษ และ 4) กลุ่มเด็กและเยาวชน มีแนวทางการดำเนินการโดย 1) การใช้หลักความเชื่อของแต่ละศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการ 2) การสร้างการมีส่วนร่วมภายในครอบครัว ภายในชุมชน และระหว่างชุมชนในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการ และ 3) การกำหนดขอบเขต การออกกฎระเบียบชุมชนในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน องค์กร หน่วยงานของรัฐ

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านห้วยขมนอกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.1822) เมื่อพิจารณารายประเด็น ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.2059) ซึ่งมีกิจกรรมที่มีความโดดเด่นในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชุมชน คือ กิจกรรมการป้องกันไฟป่า/ทำแนวกันไฟ กิจกรรมคั้นชีวิตสู่ป่าและสายน้ำ กิจกรรมปลูกป่าต้นน้ำ กิจกรรมค่ายเด็กและเยาวชนอนุรักษ์ป่าและสายน้ำตามลำดับ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.0436) (ค่าเฉลี่ย = 3.19 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.2617) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.68 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.2175) นอกจากนั้นชุมชนบ้านห้วยขมนอกที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมยังมีการใช้ภูมิปัญญา ทั้งที่มีความเหมือนและแตกต่างของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การถ่ายทอดองค์ความรู้ คำสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่นของบรรพบุรุษสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ทางด้านหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

ยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านงบประมาณ กล้าพันธุ์ไม้ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดับไฟป่า องค์ความรู้ทางด้านวิชาการ รวมถึงการร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านห้วยขมนอก เป็นการเก็บข้อมูลโดยกระบวนการกลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ กลุ่มผู้นำหรือตัวแทนชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าในพื้นที่บ้านขมนอก ซึ่งปัญหาและอุปสรรคการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยขมนอกมีทั้งหมด 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาไฟป่าที่มาจากนอกพื้นที่เขตรับผิดชอบที่ลุกลามเข้ามาในพื้นที่ป่าของชุมชน รวมถึงปัญหาเรื่องการกลั่นแกล้งผู้นำและกลุ่มกำลังป้องกันไฟป่าของชุมชน เช่น การลักลอบเผาในเขตพื้นที่ไร่ร้างหรือเขตพื้นที่ที่มีการทำเขตแนวกันไฟ และการทำลักลอบปล่อยลมยาง เผายางรถผู้นำในขณะปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น 2) ปัญหาความแตกต่างทางด้านความคิดของกลุ่มคนที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ป่ากับกลุ่มคนที่ต้องการอนุรักษ์พื้นที่ป่า จึงมีความขัดแย้งในเรื่องการพัฒนาพุทธสถานในพื้นที่ป่าชุมชน จึงมีความต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่กลุ่มคนบางกลุ่มเห็นว่าการพัฒนาดังกล่าวจะก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรป่าไม้ 3) ขาดการร่วมมือจากชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภาระด้านการประกอบอาชีพ ขาดทุนทรัพย์ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ในการร่วมกิจกรรม และ 4) ปัญหาการเข้าถึงบริเวณ/สถานที่สำคัญของชุมชนโดยแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ได้แก่ 1) จัดประชุมเตรียมสำหรับการรับมือกับไฟป่า และเพิ่มความตระหนัก ความสำคัญของกิจกรรม 2) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อความสามัคคีในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก 3) การเพิ่มความถี่ในการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น 4) การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาพื้นที่บ้านห้วยขมนอก

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยกระบวนการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนบ้านห้วยขมนอก มีการประชุมจัดตั้งผู้นำ 6 หย่อมชุมชนและการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ สอดคล้องกับการศึกษาของพิมจันทร์ แสงจันทร์และคณะ (2557) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท ที่พบว่า ชุมชนมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการใน

รูปแบบคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนจากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อตัดสินใจวางแผน บริหารหาแหล่งสนับสนุนงบประมาณ โดยยึดหลัก “ผู้ฟังฟังป่า ย่อมต้องรู้คุณค่าป่า” และยังสอดคล้องกับการศึกษาของสมคิด ปัญญาดี (2556) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ป่าไม้และการมีส่วนร่วมของชาวเขาเผ่าปกาเกอญอ ตำบลแม่เงา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ เช่น ปลูกลานไม้ในวันสำคัญ เป็นการปลูกป่าเสริมป่าธรรมชาติ เพื่อให้ทดแทนป่าที่หายไป และพยายามบำรุงรักษาของเดิมที่สมบูรณ์อยู่แล้วให้คงเดิม โดยในพื้นที่บ้านห้วยขมนอกได้มีการจัดกิจกรรมปลูกป่าต้นน้ำ ซึ่งมีการจัดขึ้นในช่วงเดือนสิงหาคม และเดือนธันวาคมของทุกปี นอกจากนั้นชุมชนบ้านห้วยขมนอกได้มีการร่วมสร้างปฏิทินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีทั้งหมด 10 กิจกรรม ซึ่ง 7 ใน 10 ของกิจกรรมได้มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน แสดงให้เห็นว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอกได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กและเยาวชน แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ สุลิยา อัมมวงศ์ และคณะ (2560) ที่ศึกษาการเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้แก่เยาวชน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน บ้าน และวัด : กรณีศึกษา เยาวชนโรงเรียนบ้านโนนสมบูรณ์ เมืองบอลิกัน แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่พบว่า คณะกรรมการคุ้มครองป่าชุมชนหมู่บ้านโนนสมบูรณ์ไม่มีการส่งเสริมคนรุ่นใหม่ คือ เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการคุ้มครองป่าชุมชน และยังไม่มีมีการสร้างกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทร่วมด้วยช่วยกันในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนบ้านห้วยขมนอก โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านห้วยขมนอกอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจักรพงษ์ พวงงามชื่น (2556) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ที่พบว่า ในภาพรวมชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง นอกจากนั้นยังพบการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอก เช่น ในด้านงบประมาณ กล้าพันธุ์ไม้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอภิชาติ ใจอารีย์ (2559) ที่ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี ที่พบว่า ผู้มีส่วนร่วมภายนอกชุมชน มีบทบาทหลักในการสนับสนุนเชิงวิชาการ งบประมาณ และนโยบายภายใต้หลักการทำงาน คือ การเคารพคนและชุมชน นอกจากนั้นหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่บ้านห้วยขมนอกยังมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรป่าไม้

ของชุมชนบ้านห้วยขมนอก รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิษณุ ทรายแก้ว และคณะ (2560) ได้ศึกษาพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนของประชาชนบ้านยางโพรง ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่พบว่า มีวางแผนร่วมกันแก้ปัญหาโดยชุมชน จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนบ้านห้วยขมนอก แม้จะมีหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ แต่ยังปัญหาการเข้าถึงบริเวณ/สถานที่สำคัญของชุมชนที่เข้าถึงยากและยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อธิฤทธิ์ แป๊ะประภา (2561) ที่ได้ศึกษาการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองฮี ตำบลเสื่อเต่า อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ที่พบปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาป่าชุมชนในด้านงบประมาณสำหรับการพัฒนา ปรับปรุงถนนลูกรังรอบป่า เพื่อเป็นเส้นทางเดินเท้าหรือรถจักรยานยนต์ใช้ตรวจตรารอบป่าให้มีความสะดวกสบายขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาและการอภิปรายผลมาทั้งหมด จะเห็นว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสำหรับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ซึ่งมีการประชุมร่วมหาแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ร่วมกัน และแต่ละกลุ่มได้มี ตัวแทนเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญมีการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีกฎระเบียบในการเข้าใช้พื้นที่ป่า การวางแผนเพื่อร่วมหาแนวทางเพื่อการจัดทำปฏิทินชุมชน เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการสร้างแผนงานประจำปีโดยใช้ปฏิทินชุมชนที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการป่า ทั้งหมด 10 กิจกรรม ในแต่ละกิจกรรมได้ระบุช่วงเวลา กลุ่มเป้าหมาย และแนวทางการดำเนินกิจกรรม โดยกลุ่มเป้าหมาย มี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) สมาชิกชุมชน 2) กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ/ไม่เป็นทางการ แกนนำกลุ่ม 3) กลุ่มครัวเรือน กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กลุ่มบุรุษ และ 4) กลุ่มเด็กและเยาวชน มีแนวทางการดำเนินการโดย 1) การใช้หลักความเชื่อของแต่ละศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการ 2) การสร้างการมีส่วนร่วมภายในครอบครัว ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการ และ 3) การกำหนดขอบเขต การออกกฎระเบียบชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน องค์กร หน่วยงานของรัฐ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการเสริมคุณค่าการจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย ทั้งมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงความสำคัญและการสนับสนุนในการ จัดการทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม

1.2 ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตระหนัก และมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตามปฏิทินชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาถึงภูมิปัญญา องค์ความรู้ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะช่วยให้เกิดความเข้าใจ ในระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น และจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนบ้านห้วยขมนอก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การมุ่งเน้นถึงกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในปฏิทินกิจกรรมจะช่วยให้เข้าใจถึง กระบวนการของแต่ละกิจกรรมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการได้ตรงเป้า มากยิ่งขึ้น

2.3 การประเมิน ติดตามผลการดำเนินงานของกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมตามปฏิทิน ชุมชนจะช่วยให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรค หรือการสนับสนุนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาบ้านทาปาเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัด ลำพูน. วารสารวิจัยและพัฒนา มจร., 36(2), 215-234.

ธีรฤทธิ์ แป๊ะประภา. (2561). การจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองฮี ตำบลเสือเผ่น อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย. 8 (ฉบับพิเศษ), 29-39.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

พิมพ์จันทร์ แสงจันทร์และคณะ. (2557). รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท. วารสารจันทร์เกษม, 20(39), 19-28.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2554). ทรัพยากรป่าไม้. เข้าถึงได้จาก web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi2/forest/forestn.htm.

มูลนิธิสืบนาคเสถียร. (2561). รายงานสถานการณ์ป่าไม้ไทย 2560-2561. เข้าถึงได้จาก www.seub.or.th/document/สถานการณ์ป่าไม้ไทย/รายงาน-สถานการณ์ป่าไม้.

วิชญ์ ทรายแก้ว และคณะ. (2560). พัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนของประชาชนบ้านยางโพรง ตำบลปากหมาก อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 4(2) 273-290.

สมคิด ปัญญาดี. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ป่าไม้และการมีส่วนร่วมของชาวเขาเผ่าปกากะญอ ตำบลแม่่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาหลักสูตรการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุลียา อัมมวงศ์ และคณะ. (2560). การเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้แก่เยาวชน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน บ้าน และวัด : กรณีศึกษาเยาวชนโรงเรียน บ้านโนนสมบูรณ์ เมืองบ่อลิคันแขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารบัณฑิตศึกษา, 14 (65), 95-96.

อภิชาติ ใจอารีย์. (2559). กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36(1), 111-136.

**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล
หลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**
**Public participation in the preparation of local development plans of
Luang Nuea Subdistrict Municipality Doi Saket District Chiang Mai
Province**

วิรัช ภูมาศรี, มงคลชัย สมศรี¹

Wirat Poomasree, Mongkonchai Somsri

Received: 3 November 2022; Revised: 5 December 2022; Accepted: 6 December 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหลวงเหนือ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 392 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ F-Test

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลฯ ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องอายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่อเดือน โดยภาพรวม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น; การปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา / Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus
Corresponding Author, E-mail: wirat008@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of people's participation in the local development plan of Luang Nuea Subdistrict Municipality. Doi Saket District 2) A comparative study of people's participation in the preparation of local development plans of Luang Nuea Subdistrict Municipality. quantitative research The sample groups used in this study were: The number of voters aged 18 years and over was 392. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and the F-Test.

The results showed that; The level of people's participation in the local development plan of Luang Nuea Subdistrict Municipality Doi Saket District Chiang Mai Province Overall, it is at a high level. As for the results of the comparison of the participation of the people in the preparation of local development plans of the municipality with differences in age The highest educational qualification, occupation and average family income per month as a whole were found to differ significantly at .05 level.

Keywords: public participation; the preparation of local development plans; local government

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลชุดใหม่ ได้วางเป้าหมายในการบริหารประเทศ โดยเน้นความรักใคร่สามัคคีของประชาชนในประเทศ และความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐบาลให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการบริหารกิจการบ้านเมือง สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และส่วนราชการได้ ระบบราชการจำเป็นต้องยอมรับ และปรับให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติงาน และตรวจสอบผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศ ให้ความสำคัญและเป็นประเด็นที่สังคมไทยให้ความสนใจ เพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล ที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก

ฝ่ายในการบริหารราชการอย่างโปร่งใสสุจริต เปิดเผยข้อมูล การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ เน้นการเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าว ทำให้การพัฒนาระบบราชการ ที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นหรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล เป็นการบริหารราชการโดยการ กระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ ของประชาชนในท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 282 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 16 และ มาตรา 17 บัญญัติให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง แล้วยังมีอำนาจหน้าที่ในการประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรี กำหนดอีกด้วย

นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา ประชาชนบางส่วนมีความตื่นตัวในทางการเมืองมาก มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นทั้ง ที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยกับการบริหารงานของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่ ประเทศไทยได้ประสบที่ผ่านมา ส่งผลให้เศรษฐกิจในประเทศชะลอตัว นักธุรกิจไม่กล้าเข้ามาลงทุนจากปัญหาที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าประชาชนตื่นตัว และมีมุมมองความเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน แนวทางแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นซ้ำอีก คือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่ง เป็นกลไกที่สำคัญในการป้องกันความขัดแย้ง และในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เทศบาลตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมเป็นแบบชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร มุ่งที่จะทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว ทำให้หน้าที่ในการพัฒนาชุมชน เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชน และองค์กรในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครชุมชนซึ่งเป็นประชากร ส่วนน้อยของชุมชน โดยประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ หรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเทศบาล จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ประกอบกับในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ในปีที่ผ่านมา ๆ มากก็ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเท่าที่ควร

ดังนั้น จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการศึกษาระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ เพื่อนำผลของการศึกษามาวิเคราะห์และวางนโยบาย เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนามีประสิทธิภาพ และสนองตอบต่อปัญหาความต้องการของประชาชนและชุมชน อันจะส่งผลให้ประชาชนในเทศบาลตำบลมีความอยู่ดีกินดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการศึกษารั้งนี้ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6,064 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้มาจากการสุ่มตัวอย่างประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 คน

1.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ

2) ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการ

2.2) การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการ

2.3) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา

2.4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนไปจัดทำข้อบัญญัติ

งบประมาณรายจ่าย

2.5) การมีส่วนร่วมปฏิบัติติดตามและประเมินผล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามให้เลือกตอบ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามแบบปลายปิด เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบปลายปิด เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 35 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา
4. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำไปจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย
5. การมีส่วนร่วมปฏิบัติติดตามและประเมินผล

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และร้อยละ

3.2 สถิติที่ใช้ในการวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ F-Test

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เขียนสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมปรากฏผลดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$)

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการ ($\bar{x} = 3.68$) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ($\bar{x} = 3.65$) และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติ ติดตามและประเมินผล ($\bar{x} = 3.41$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา ($\bar{x} = 3.39$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนไปจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ($\bar{x} = 3.35$)

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน

จากการศึกษาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเพศชายกับเพศหญิง โดยรวมพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนไปจัดทำเป็นข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ส่วนอีก 4 ด้านคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตามและประเมินผลไม่พบความแตกต่างทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างระดับการศึกษาทั้ง 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ระดับ ปวส/อนุปริญญาขึ้นไป พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมแตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ คือ ระหว่างการศึกษาประถมศึกษากับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า โดยที่ระดับการศึกษาประถมศึกษาส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ระหว่างการศึกษามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่ากับ ปวส/อนุปริญญาขึ้นไป โดยการศึกษา ปวส/อนุปริญญาขึ้นไป มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างอาชีพทั้ง 3 อาชีพ คือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป และอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมแตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนพัฒนาไปจัดทำข้อบัญญัติ

งบประมาณรายจ่าย และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามและประเมินผล ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากผลดังกล่าวจึงไม่เกินไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของอังคณา วงษ์นอก (2547) ได้ศึกษาการบริหารในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในอำเภอนาตุน จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การบริหารในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเทิดพงศ์ มีศิลป์ (2553) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมและรายขั้นตอน 2 ขั้นตอน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขั้นตอนการคนหาปัญหา สาเหตุของปัญหารวมถึงแนวทางการแก้ไข และขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน ส่วนขั้นตอนการตัดสินใจเลือกแนวทางและการวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและขั้นตอนการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาประชาชนยังมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของคมขำ กรมไธสง (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเฟือง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเฟือง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในลักษณะมีการมีส่วนร่วมเพื่อการตัดสินใจ ลักษณะการมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติและการมีส่วนร่วมใน

การประเมิน มีเพียงแต่ลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เท่านั้นที่การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่ประชาชนยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีเพียงแต่การเข้าร่วมประชุม ประชาคม และเสนอแผนงานหรือโครงการแล้วรอรับผลประโยชน์จากการดำเนินการเท่านั้น ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการที่ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดทำแผนพัฒนาจากเทศบาลไม่เพียงพอ ตลอดจนประชาชนยังไม่ให้ความสนใจการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลเท่าที่ควร เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของตัวแทนชุมชนผู้บริหาร สมาชิก และเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลฯ คือ ต้องส่งเสริมบทบาทของประชาชนให้ประชาชนรู้หน้าที่ของตนเอง และการประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา ตลอดจนเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้เกิดความรักท้องถิ่น หรือชุมชนของตน เสียสละในด้านต่างๆ เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาและการดำเนินการตามแผนพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการเสริมคุณค่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลฯ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกในการรักถิ่นกำเนิด ให้ความสำคัญ ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เทศบาลควรประชาสัมพันธ์การจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การดำเนินงานและผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการของเทศบาลให้ผู้นำชุมชน ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง เป็นประจำ และต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา เทศบาลตำบลกบองครุฑปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีพื้นที่ใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

- คมขำ กรมไธสง (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเฟือง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- เทิดพงศ์ มีศิลป์ (2553) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองพลวง อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- อังคณา วงษ์นอก. (2547). การบริหารในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร สาขาวิชานโยบายสาธารณะ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิถีชีวิตและสังคมคู่ขนาน “ปัญหาคนไร้บ้าน” ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ Way of life and parallel society of Homeless problem in Chiang Mai Municipality, Chiang Mai Province

พิมพกานต์ ออดตอกัน ,วันเพ็ญ เจริญตระกูลปีติ¹

Pimpakarn Aodtorgunn, Wanpen Charoentrakulpeeti

Received: 3 November 2022; Revised: 12 December 2022; Accepted: 13 December 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตและสังคมคู่ขนาน “ปัญหาคนไร้บ้าน” ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการกระจายตัวเชิงพื้นที่ของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 2) ปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหาของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวิธีการศึกษา คือ การสำรวจและคลุกคลีกับกลุ่มเป้าหมายคือคนไร้บ้านจำนวน 15 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสอบถามมุมมองความคิดของคนทั่วไปที่มีต่อคนไร้บ้าน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการและแก้ไขปัญหา และสืบค้นจากข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ผลการศึกษา พบว่า คนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อายุ 35-40 ปี เป็นคนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีกิจวัตรประจำวันที่ไม่มีจุดเป้าหมายปลายทางในแต่ละวัน แต่จะกลับมาพักอาศัยหลับนอนที่เดิม โดยจะเลือกที่พักอาศัยที่สว่างและปลอดภัยเพื่อให้โดนทำร้ายร่างกาย โดยส่วนใหญ่จะติดสารเสพติด เช่น เหล้า บุหรี่ การเข้าถึงสิทธิการช่วยเหลือที่ได้รับพบว่าคนไร้บ้านได้รับอาหารจากการหน่วยช่วยเหลือเคลื่อนที่ที่มีที่ตั้ง 3 จุด คือ บริเวณท่าแพ บริเวณสถานีขนส่งช้างเผือก บริเวณกาตหลวง สำหรับสาเหตุที่ทำให้กลายมาเป็นคนไร้บ้านมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ที่รุนแรงขึ้น ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจถดถอย ทำให้ตกงานไม่มีงานให้ทำ เลยต้องกลายมา

¹ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, 50200
corresponding author; email: pimpakarn_odtor@cmu.ac.th.

เป็นคนเร่ร่อนใช้ชีวิตกินนอนในพื้นที่สาธารณะ การจัดการและแก้ไขปัญหาของคนไร้บ้านปัจจุบัน มีหน่วยงานภาครัฐได้มาช่วยเหลือปัญหาคนไร้บ้านหลายหน่วยงาน ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมาช่วยในการตั้งหลักชีวิต พัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนไร้บ้าน หรือการเตรียมความพร้อมในการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงในอนาคต ทั้งนี้ยังมีภาคประชาสังคม จิตอาสา รวมถึงประชาชนที่ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมให้คนไร้บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ: วิถีชีวิต; การกระจายของคนไร้บ้าน; คนไร้บ้าน

Abstract

The study of a way of life and parallel society of homeless people in Chiang Mai Municipality, Chiang Mai province, is a qualitative study that aimed to 1) study the way of life and spatial distribution of homeless people, 2) study the factors that lead to people becoming homeless, and 3) study the management approach and solution of homeless people in Chiang Mai Municipality. To find out how the homeless in Chiang Mai Municipality live and to do a spatial analysis, the survey area was used to get to know the homeless so that they could be interviewed in depth. People and the government were also asked about the homeless, the role of management, and ways to help the homeless in Chiang Mai Municipality. The results showed that most homeless people are men between the ages of 35 and 54 who live in Chiang Mai and nearby provinces. Their daily routine was random, and they always slept in the same place that was bright and safe. Most of them are hooked on drugs and alcohol. There are three places where the homeless can get help: Tha Phae Gate, the Chang Puak bus station, and Kad Luang. The main reason people become homeless is because of their finances, which have been hurt by the Covid-19 virus epidemic. Now, many governments help with the homeless problem. These include the Community Organizations Development Institute (CODI), the Ministry of Social Development and Human Security, and the Rehabilitation and Development Potential center of the Homeless in Chiang Mai.

Their goal is to set up a life principle that will improve the quality of life of the homeless by getting them ready for permanent housing in the future. There is also civil society. Volunteers and people in the community are very important in helping the homeless have a good quality of life.

Keyword: The Way of Life; Homeless Distribution; Homeless

บทนำ

“คนไร้บ้าน” หรือ “คนเร่ร่อน” (homeless) ถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากการความเหลื่อมล้ำในสังคมและปัญหาคนไร้บ้านสามารถพบได้และส่วนใหญ่จะอาศัยใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่ ซึ่งกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีคนไร้บ้านมากที่สุด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รายงานสถิติผลสำรวจพบคนไร้บ้านทั่วประเทศพบว่ามีจำนวน 2,719 ราย แบ่งเป็นเพศชาย ร้อยละ 86 และเพศหญิง ร้อยละ 14 คาดว่าจะมีอัตราสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละปี โดยคนไร้บ้านส่วนใหญ่กระจุกตัวในกรุงเทพมหานครร้อยละ 38 รองลงมา จังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 5 เชียงใหม่ และสงขลา ร้อยละ 4 ชลบุรี และขอนแก่น ร้อยละ 3 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2019) ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นคนเร่ร่อนที่ไม่มีที่พักอาศัยอย่างถาวร มีความยากจนและปราศจากหลักประกันคุณภาพและความมั่นคงในชีวิตโดยสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหานี้คือการตกงานทำให้ไม่มีอาชีพในการทำมาหากินรวมทั้งประสบปัญหาโครงสร้างทางครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจ ปัญหาที่ผู้คนไร้ทางออกให้กับตนเองไม่ได้จึงหมดหนทางทำให้ไร้ที่อยู่อาศัยและต้องหาแหล่งที่อยู่อาศัยตามพื้นที่สาธารณะพักพิงชั่วคราว

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหาข้อมูล ปัญหาของคนไร้บ้านในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ที่พบกลุ่มของคนไร้บ้านเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ช่วงประตูท่าแพ ประตูเชียงใหม่ สถานีรถไฟ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ขนส่งช้างเผือก กาดหลวง ตลาดเมืองใหม่ ได้สะพานนวรัฐ สวนผักคนเมืองเชียงใหม่ บ้านเต๋อมฝั้น เป็นต้น เพื่อค้นหาการใช้ชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และบทบาทความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ให้คนไร้บ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น มีการบำบัดอารมณ์หรือนันทนาการเพื่อทำกลุ่มคนไร้บ้านรู้สึกผ่อนคลาย ลดความเครียด รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมที่ทำให้พวกเขามีงานทำ มีรายได้สามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ซึ่งจะลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมที่สวัสดิการทางภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงและช่วยลดต้นตอของการเกิดปัญหาอาชญากรรมที่จะตามมาในสังคมได้ รวมถึงจัดระเบียบสังคมเมืองให้มีพื้นที่ให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น และนำไปสู่การตอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน,

เป้าหมายที่ 2 จัดความหิวโหย, เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่ภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ และเป้าหมายสุดท้ายคือเป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิต้านทานและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการกระจายตัวเชิงพื้นที่ของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหาของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย เป็น 2 ส่วน ได้แก่
 - 1.1 การสำรวจสถานการณ์และสังเกตการณ์รวมถึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตของกลุ่มคนไร้บ้านเพื่อที่จะได้คลุกคลีและได้รับทราบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และ
 - 1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ คนไร้บ้าน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างคนไร้บ้าน หรือสัมภาษณ์จากตัวแทนกลุ่มคนไร้บ้าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกที่พบเจอ จำนวน 15 คน
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในด้านต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้
 - 2.1 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเกิดปัญหาคนไร้บ้าน ประกอบไปด้วย ข้อมูลพฤติกรรม การดำรงชีวิต ได้แก่ ความรู้และการรับรู้ข่าวสาร ทักษะคิด พฤติกรรมส่วนตัวและการดำรงชีวิต ปัญหา ด้านสุขภาพรวมถึงทางจิต ข้อมูลด้านคุณลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ และการศึกษา ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ และรายได้ ข้อมูลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อและพิธีกรรม ภาษา ศาสนา และพัฒนาการทางด้านสังคม ข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ลักษณะที่อยู่อาศัยและตำแหน่งที่ตั้งของบ้าน ลักษณะและตำแหน่งสถานที่ทำงาน ลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้น
 - 2.2 รูปแบบการช่วยเหลือปัญหาคนไร้บ้าน ประกอบไปด้วย ข้อมูลระบบการจัดการของภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สิทธิสวัสดิการ นโยบายสาธารณสุข การให้บริการสุขภาพ การช่วยเหลือเสริมทักษะวิชาชีพเพื่อสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ การช่วยเหลือนี้ทำให้เป็นการฝึกงาน

อาชีพบำบัด ช่วยให้กลุ่มคนไร้บ้านผลิตเพลิน มีเพื่อน ใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ และมีรายได้ของตนเอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

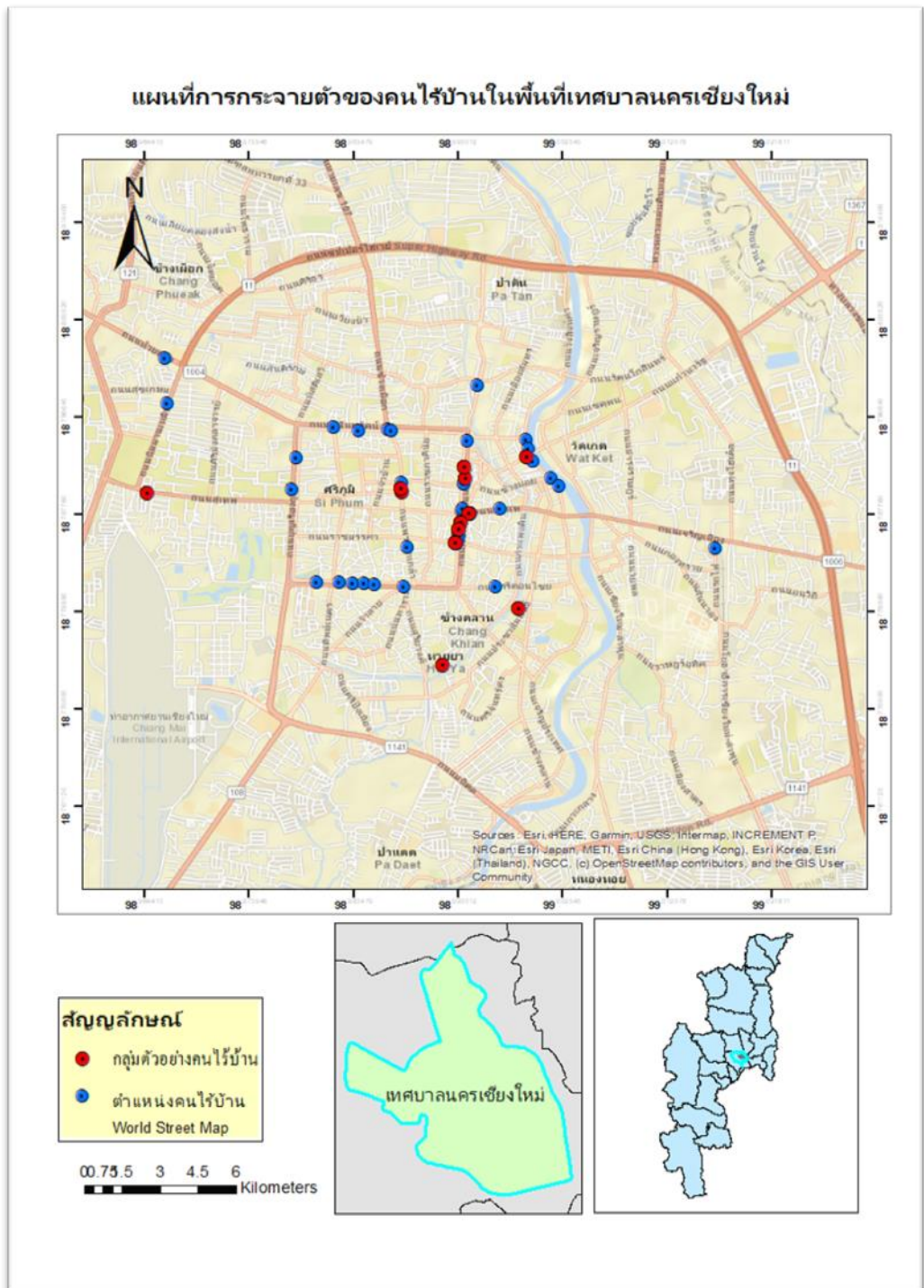
จากผลการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการกระจายตัวเชิงพื้นที่ของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไร้บ้าน พบว่าคนไร้บ้านเป็น เพศชายพบมากสุดในช่วงอายุระหว่าง 35-54 ปี คนไร้บ้านมีสถานภาพโสด เป็นคนไทยที่ว่างงาน กิจวัตรประจำวันจะเดินไปตามสถานที่ต่างๆ โดยไร้จุดหมายแต่จะกลับมาพักอาศัยหลับนอนที่เดิม จะใช้ห้องน้ำวัดและห้องน้ำปั๊มน้ำมันในการอาบน้ำแปรงฟัน ขจัดสิ่งสกปรก แต่บางคนที่ใช้น้ำในคูเมืองหรือคลอง ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละคน คนไร้บ้านส่วนใหญ่จะเลือกสถานที่พักอาศัยที่ความสว่างและปลอดภัยต่อการโดนทำร้ายร่างกาย คนไร้บ้านจะมีความเครียดและปัญหาต่างๆส่วนใหญ่จะเลือกวิธีบรรเทาความทุกข์ด้วยการใช้สารเสพติด เช่น เหล้า บุหรี่ สำหรับการเข้าถึงสิทธิการช่วยเหลือที่ได้รับพบว่าคนไร้บ้าน ได้รับอาหารจากการหน่วยช่วยเหลือเคลื่อนที่มาช่วยเหลือ จะมีการตั้งจุด 3 จุดคือ บริเวณท่าแพ บริเวณสถานีขนส่งช้างเผือก บริเวณกาดหลวง

การกระจายตัวของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า คนไร้บ้านส่วนมากจะอาศัยอยู่บริเวณย่านท่าแพ

เพราะเป็นศูนย์กลางของการเข้าถึงสิทธิการช่วยเหลือของคนไร้บ้าน และกระจายตัวตามจุดต่างๆ ดังภาพที่ 1

การกระจายตัวของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงการกระจายของคนไร้บ้านในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

พบว่าปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ แน่นหนาว่าเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองรองจากกรุงเทพมหานคร มีการเติบโตของเศรษฐกิจทำให้ผู้คนย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยและหาทำงาน ดังนั้นเมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นทำให้ผู้คนรับผลกระทบ ขาดแคลนรายได้และตกงานในที่สุด เห็นได้ชัดว่าส่วนใหญ่เป็นคนไร้บ้านหน้าใหม่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหาของคนไร้บ้าน พบว่าสามารถแบ่งเป็น 3 รูปแบบคือ

1. การช่วยเหลือและสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ได้มีส่วนร่วมจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้าน จัดทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การรวมกลุ่มสร้างอาชีพ การปลูกผักสวนครัว การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือกันยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือการเตรียมความพร้อมในการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงในอนาคต

2. การรวมกลุ่มกันของภาคประชาสังคมเครือข่ายคนไร้บ้านถึงรวมประชาชนที่ได้มีบทบาทสำคัญในเรื่องของการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมี “ความมั่นคงทางอาหาร” (food security) การจัดระบบการแบ่งปันอาหารของกลุ่มปันอิ่มจึงสร้างโมเดลตรงนี้ขึ้นมาหวังช่วยเหลือในระยะยาว

3. การจัดการตนเอง กลุ่มคนไร้บ้านสามารถสร้างอาชีพด้วยตนเอง โดยใช้ที่ศักยภาพของตนเองที่มีอยู่โดยมีการค้นหาตัวตนว่าความสามารถในเรื่องใด เพื่อความมุ่งมั่นและลงมือทำสามารถหารายได้จากสิ่งที่ชอบและถนัดเพื่อเป็นอาชีพในอนาคตได้

อภิปรายผลการวิจัย

ภาพรวมของการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่จำนวนหนึ่งพื้นเพเป็นคนเชียงใหม่แต่อาศัยอยู่ต่างอำเภอ และบางส่วนเป็นคนต่างจังหวัดที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยและหาทำงานและปักหลักตั้งถิ่นที่ในเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่พบคนไร้บ้านเป็นจำนวนมาก คือ บริเวณย่านท่าแพ กิจกรรมประจำวันจะเดินไปตามสถานที่ที่ต้องการไปโดยไม่มีเป้าหมายปลายทาง แต่จะกลับมาพักอาศัยหลับนอนที่เดิมในเวลากลางคืนซึ่งอากาศเย็นสบาย เพราะรู้สึกคุ้นเคยและมีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่อาศัย มีความรู้สึกผูกพัน อาจจะเป็นภาพจำของคนไร้บ้านว่าอาศัยบริเวณมันเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของคนประเภทเดียวกัน ตามแนวคิดของ Soja

(2000, อ้างใน เฒ่าไทย สินอำพล, 2560) กล่าวว่า พื้นที่ (space) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ที่สังเกตเห็นผลชัดเจนซึ่งรวบรวมเอาความรู้ทรัพยากร วัฒนธรรม ไปถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสังคมตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งปรากฏเป็นลักษณะทางกายภาพในพื้นที่หรือนามธรรม ซึ่งเป็นซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพในพื้นที่ที่ได้ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตาม

การเข้าถึงสิทธิการช่วยเหลือของคนไร้บ้านนั้น ได้รับอาหารจากคนใจบุญนำมาแจก การช่วยเหลือของหน่วยงานต่าง ๆ มีการตั้งจุด 3 จุดคือ บริเวณท่าแพ บริเวณสถานีขนส่งช้างเผือก บริเวณกาดหลวง ซึ่งถือเป็นสวัสดิการที่รัฐมอบให้ ดังที่ ปวย อึ้งภากรณ์ (2516) กล่าวว่า รัฐสวัสดิการ หมายถึง รัฐชาติหรือสังคมที่มีบทบาทความรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัยเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น คนไร้บ้านที่มีที่พักพิงมีโอกาสมากกว่าคนไร้บ้านที่สาธารณะในเรื่องของศักยภาพในการทำงานเพราะมีการจัดกิจกรรมสร้างทักษะความสามารถ ทักษะความรู้ การเข้าร่วมในสังคม การปรับตัวเพื่อให้สังคมยอมรับ นำความรู้ที่ได้รับนำไปต่อยอดในอนาคตได้ ส่วนคนไร้บ้านพื้นที่สาธารณะส่วนใหญ่มีอาชีพเก็บของเก่าขายทั้งคนไร้บ้านที่พิการทางร่างกายและสมประกอบก็จะทำเพราะรายได้ไม่ต้องมีศักยภาพหรือไม่ต้องมีความรู้ก็ได้ การปรับตัว การอยู่รอดในสังคมอาจจะดีกว่าคนไร้บ้านที่มีที่พักพิง ความพยายามในการช่วยเหลือคนไร้บ้านเป็นเป้าหมายที่ 10 ขององค์การสหประชาชาติ (2558) ที่ต้องการลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตามคนไร้บ้านในพื้นที่สาธารณะอาจจะพบเจอคนจำนวนเยอะแต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเข้ากับคนในสังคมนั้นได้ นิสัยส่วนตัวของคนไร้บ้านในพื้นที่สาธารณะจะค่อนข้างเก็บตัวและไม่ค่อยคบหากับใคร มีการเข้าถึงได้ยากกว่าคนไร้บ้านที่อยู่ในศูนย์พักพิง คนไร้บ้านมักจะมีอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่เหมือนกับคนทั่วไป จะมีความละทิ้งความรู้สึกอารมณ์ เฉยชากับทุกสิ่งอย่างเหมือนใช้ชีวิตอยู่โดยไม่มีเป้าหมายของชีวิต ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง รักความสันโดษ เปรียบเสมือนสังคมคู่ขนาน อยู่พื้นที่เดียวกันแต่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ปัจจัยที่ทำให้กลายมาเป็นคนไร้บ้านคือเรื่องของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ Canadian Income Survey (2017) กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดปัญหาคนไร้บ้านมีดังนี้อาชีพไม่มั่นคง รายได้น้อย คนจำนวนมากกลายมาเป็นคนไร้บ้านเพราะการงานอาชีพที่ไม่มั่นคงและรายได้น้อย เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจจึงไม่มีสิ่งใดมารองรับ จากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ที่รุนแรงขึ้น ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถอดถอน ตกงาน เลยต้องกลายมาเป็นคนเร่ร่อนใช้ชีวิตกินนอนในพื้นที่สาธารณะ เชื่อมโยงกับ

แนวคิดมาร์กซิสต์ (Marxism) ที่มองว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอดีตที่ผ่านมา มีชนชั้นที่ถูกเอาเปรียบ ถูกสังคมชนชั้นสูง ชั้กลาง เขี่ยดหยาบ เอาเปรียบเอาเปรียบ สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดความไม่ยุติธรรมทั้งรายได้ ความมั่งคั่ง อำนาจ เกียรติภูมิ เชื้อชาติ ศักดิ์ศรี กฎหมาย ศาสนา ศิลปะ วรรณกรรม ซึ่งแน่นอนว่าปัญหาคนไร้บ้านเกี่ยวข้องกับระบบโครงสร้างทางสังคม การช่วยเหลือของรัฐบาลที่ยังไม่ได้ดี คนมีอำนาจ ชนชั้นสูงกว่าย่อมได้เปรียบสะท้อนให้เห็นปัญหาหลาย ๆ ด้านในสังคมไทย แต่ละชนชั้นก็มักจะมีโอกาสที่แตกต่างกันออกไป ชนชั้นล่างต้องใช้ความพยายามมากกว่าคนชนชั้นกลางและชนชั้นสูงหลายเท่าจึงจะประสบความสำเร็จ ในขณะที่คนในสังคมมองว่าคนไร้บ้านทำให้ก่อปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากมาย มีทัศนคติที่มองคนไร้บ้านว่าเป็นคนไม่ดี เขี่ยดหยาบหรือดูถูก ไม่ให้โอกาสให้กับพวกเขา

การมีสิทธิเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การบริการขั้นพื้นฐาน การถือกรรมสิทธิ์และใช้ประโยชน์เหนือที่ดิน รวมถึงลดความเสี่ยงของกลุ่มคนดังกล่าวในการเผชิญเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ (No Poverty) สร้างหลักประกันว่าทุกคน โดยเฉพาะคนยากจนและกลุ่มเปราะบางอย่างคนไร้บ้าน ผลการศึกษาในหลายประเทศได้ชี้ให้เห็นว่าคนไร้บ้านมีสาเหตุความเป็นมาจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การแก้ไขปัญหาคือคนไร้บ้านจึงไม่ใช่แค่สร้างบ้านให้เขาอยู่เป็นอันเสร็จ แต่เป็นปัญหาทางสังคมที่ซ่อนอยู่ คนไร้บ้านถือเป็นกลุ่มคนที่ประสบภาวะยากลำบากในการใช้ชีวิตที่สุดกลุ่มหนึ่งของเมือง และพวกเขาก็เหมือนคนทั่วไป ที่ต้องการโอกาสและพื้นที่ในการใช้ชีวิตเช่นเดียวกับพวกเราทุกคนเพราะแม้จะไร้บ้าน แต่พวกเขาก็พร้อมทำงานเพื่อหาเงินหล่อเลี้ยงชีวิตสังคมจะเดินหน้าต่อไปอย่างแข็งแกร่งและยั่งยืน

การกลายมาเป็นคนไร้บ้านนั้นของแต่ละคนก็มีเหตุผลหรือปัจจัยที่ต่าง ๆ กันออกไปละเอียดโยงกัน เศรษฐกิจที่ตกต่ำหรือยาเสพติดส่งผลทำให้คนภายในครอบครัวปัญหาการใช้จ่าย เกิดปัญหาหนี้สิน เกิดการไม่เข้าใจซึ่งกันและกันภายในครอบครัว จนกระทั่งเกิดความเครียด ความกังวลทั้งสุขภาพกายและจิตใจจนเป็นสาเหตุที่ต้องทำให้ไม่อยากใช้ชีวิตอยู่กับสถานการณ์ที่พบเจอจนหนีปัญหาทำให้กลายมาเป็นคนเร่ร่อนไม่มีที่ไป แนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหาของคนไร้บ้าน ควร มีหน่วยงานภาครัฐช่วยเหลือปัญหาคนไร้บ้าน โดยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีอยู่หลายหน่วยงาน ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ได้มีส่วนร่วมจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้าน จังหวัดเชียงใหม่เพื่อมาช่วยในการตั้งหลักชีวิต พัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนไร้บ้าน โดยมีการจัดทำกิจกรรมต่างๆ

ร่วมกัน เช่น การรวมกลุ่มสร้างอาชีพ การปลูกผักสวนครัว การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือกันยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือการเตรียมความพร้อมในการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงในอนาคต ทั้งนี้ยังมีภาคประชาสังคม จิตอาสา ถึงรวมประชาชนที่ได้มีบทบาทสำคัญในเรื่องของการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมี “ความมั่นคงทางอาหาร” (food security) การจัดระบบการแบ่งปันอาหารของกลุ่มปันอิ่มจึงสร้างโมเดลตรงนี้ขึ้นมาหวังช่วยเหลือในระยะยาว รวมถึงการจัดการตนเองโดยกลุ่มคนไร้บ้านสามารถสร้างอาชีพด้วยตนเอง โดยใช้ศักยภาพของตนเองที่มีอยู่โดยมีการค้นหาตัวตนว่ามีความสามารถในเรื่องใด เพื่อความมุ่งมั่นและลงมือทำสามารถหารายได้จากสิ่งที่ชอบและถนัดจึงกลายเป็นอาชีพต่อยอดในอนาคตได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องวิถีชีวิตและสังคมคู่ขนาน “ปัญหาคนไร้บ้าน” ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ทำให้ค้นพบว่าคนไร้บ้านส่วนใหญ่เป็นบุคคลหน้าใหม่หรือแบบชั่วคราว มีสติและสภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง เป็นแรงงานที่มีฝีมือ โดยมีอายุอยู่ในช่วงในวัยกลางคน สาเหตุที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้านเพราะตกงาน ประสบปัญหาทางการเงิน ซึ่งถ้าหากเศรษฐกิจดีก็สามารถที่จะทำงานได้ตามปกติ คนส่วนใหญ่มองว่าคนไร้บ้าน คือ คนเร่ร่อน คนจรจัด ไร้ที่พึ่งหรือเป็นขอทาน และมักมองว่าเป็นบุคคลที่อันตราย ใช้ความรุนแรง มีปัญหาทางจิต ติดเหล้า ติดยาเสพติด ขี้เกียจ ไม่ยอมทำงาน เป็นภาพที่สังคมตีตราให้กับคนกลุ่มนี้ ซึ่งจากการศึกษานี้คนไร้บ้านจริง ๆ แล้ว ไม่ได้เป็นเหมือนที่สังคมภายนอกคิดเสมอไป แท้จริงแล้วปัญหาที่ทำให้มีจำนวนคนไร้บ้านเพิ่มขึ้น คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก คนไร้บ้านส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่บริเวณย่านศูนย์กลางธุรกิจ (Central Business District: CBD) และย่านตลาดการค้าของเมือง ได้แก่ ย่านท่าแพ ย่านประตูเชียงใหม่ ย่านช้างเผือก ย่านตลาดเมืองใหม่ ย่านกาตหลวง และในย่านเมืองเก่า การแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านควรมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งในด้านที่อยู่อาศัยชั่วคราวและทักษะวิชาชีพเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพในสังคม อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเมืองเชียงใหม่มีศูนย์ฟื้นฟูศักยภาพคนไร้บ้าน บ้านเต็มฝัน ที่รองรับคนไร้บ้านกว่า 60 คน แต่ก็ยังพบเห็นคนไร้บ้านตามพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ตามชอกมุม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงยังมีความจำเป็นในการมีนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ที่สะท้อนถึงรากปัญหาที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การแก้ไขและช่วยเหลือคนไร้บ้านได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ความเปราะบางของคนไร้บ้านในเมือง จำเป็นต้องเพิ่มภูมิคุ้มกันให้กับคนไร้บ้าน การสร้างความสามารถในการจัดการตนเองได้ จะทำให้เกิดผลดีกับคนไร้บ้านในสังคมได้ ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือในด้านปัจจัยสี่แบบต่อเนื่องและแบบชั่วคราวก็ตาม การระเบิดจากข้างในด้วยการค้นหาศักยภาพของคนไร้บ้าน ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อส่งเสริมจุดแข็งดังกล่าวและสร้างความมั่นใจในตัวตนของคนไร้บ้านได้

เอกสารอ้างอิง

- ญาณิกา อักษรนำ. (2558). พลวัตรความหมายคำว่า “บ้าน” ของคนไร้บ้าน. วิทยานิพนธ์, หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขาวิชาการวิจัยทางสังคม คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ. (2553). มาร์กซิสม์กับการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย. ประชาไท, สืบค้น 30 มิถุนายน 2564 จาก <https://prachatai.com/journal/2010/12/32447>
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). โลกของคนไร้บ้าน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2558). นักบุญกับคนบาป และศีลธรรมบนท้องถนน: ชีวิตคนไร้บ้าน ในมะนิลา. ชุมทางอินโดจีน: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปริทัศน์, 4, 7, 304–321.
- เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ. (2017). Sustainable Development Goals (SDGs) [ออนไลน์]. <http://164.115.22.73/r9health/wp-content/uploads/2017/07/9>. สืบค้น 29 มิถุนายน 2564.
- เผ่าไทย สีนอำพล. (2560) “พื้นที่และเวลา” ในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- Soja, E. W. (1996). Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-imagined Places. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc. ใน เผ่าไทย สีนอำพล 2560 “พื้นที่และเวลา” ใน การเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (น.4)
- Sustainable Development Goals. [ออนไลน์]. 2558, สืบค้น 29 มิถุนายน, จาก <https://www.sdgmove.com>.

Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development[ออนไลน์].

2561, สืบค้น 29 มิถุนายน 2564 จาก <https://sdgs.un.org/goals>

กลุ่มบางกลอยและเครือข่ายภาคประชาสังคมในการเรียกร้องความยุติธรรม
ด้านสิทธิมนุษยชน: รูปแบบวิธีการและกลยุทธ์ในการเรียกร้อง
Bang Kloi Group and Civil society Networks in demanding justice
Human Rights: Forms, Methods and Strategies for Claims

สมยศ ปัญญามาก¹, พร้อมพล สัมพันธ์โน²

Somyot Panyamak¹, Promphol Samphanthano²

Received: 1 December 2022; Revised: 6 December 2022; Accepted: 7 December 2022

บทคัดย่อ

กลุ่มบางกลอยและเครือข่ายภาคประชาสังคม ได้ร่วมกันเรียกร้องสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมจากภาครัฐที่มีการเข้าไปยึดพื้นที่ป่าคืนจากชาวกะเหรี่ยงบางกลอย โดยมีการใช้วิธีการที่รุนแรงทั้งจับกุมและผลักดัน ให้ชาวกะเหรี่ยงที่อยู่บางกลอยบน ออกจากพื้นที่ รวมถึงการที่ภาครัฐไม่มีการจัดสรรสวัสดิการให้แก่ชาวบ้านที่ออกจากพื้นที่อย่างเหมาะสม ทำให้ถึงแม้จะออกจากพื้นที่มาแต่สุดท้ายชาวกะเหรี่ยงบางส่วนทนความแรงกดดันไม่ไหว จึงต้องการจะกลับไปยังพื้นที่ใจแผ่นดินหรือบางกลอยบนอีกครั้งแต่ไม่สามารถทำได้ ส่งผลให้ทั้งชาวกะเหรี่ยงบางกลอยเองรวมถึงภาคประชาสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียกร้องนี้นั้นต้องมีการยื่นหนังสือถึงหน่วยงานของภาครัฐครั้งแล้วครั้งเล่า ทั้งยังมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการเรียกร้องเชิงสัญลักษณ์ ไปจนถึงการชุมนุมประท้วง และในปัจจุบันที่สื่อออนไลน์เองมีบทบาทมากในชีวิตประจำวันของทุกคน ทำให้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่บางกลอยจึงกลายเป็นกระแสจนส่งผลเรื่องนี้เป็นที่สนใจของผู้คนมากมาย

คำสำคัญ: เครือข่ายภาคประชาสังคม; การเรียกร้องความยุติธรรม; สิทธิมนุษยชน

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

² สมาคมปกากะญอเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม; The Pga K'Nyau Association for Social and Environmental Development

Corresponding Author, E-mail: Somyot_pan@hotmail.co.th

Abstract

Bang Kloi Group and the Civil Society Network have joined together to demand human rights and fairness from the government that has taken back the forest area from the Karen (southeast Asian People) Bang Kloi people. By using violent methods, both arresting and pushing. for the Karen (southeast Asian People) people in Bang Kloi Bon leave the area including the fact that the government does not allocate welfare to villagers who leave the area appropriately. Therefore, even after leaving the area, some Karen people can't stand the suffering. Therefore, he wanted to return to the heart of the land or Bang Kloi Bon again, but was unable to do so. Result, both the Karen (southeast Asian People) Bang Kloi themselves and the civil society who participated in this claim had to repeatedly submit a letter to the government agencies. There are also various activities that are symbolic calls. to the protests and nowadays, online media play a huge role in everyone's daily life causing various events that happened at Bang Kloi, it became a trend that resulted in this matter being of interest to many people.

Keywords: Civil society networks; Demanding justice; Human rights

บทนำ

บางกลอย คือ หมู่บ้านอพยพชาวกะเหรี่ยง ตั้งอยู่ใน “ใจแผ่นดิน” ใจกลางป่าแก่งกระจาน ซึ่งเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมที่พวกเขาอยู่อาศัยมานานกว่า 100 ปี ชื่อใจแผ่นดินปรากฏครั้งแรกในแผนที่ทหารเมื่อปี พ.ศ.2455 ชาวบางกลอยมีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ทำไร่หมุนเวียน ก่อนที่จะมีกฎหมาย ป่าไม้ฉบับแรก 30 ปี และ 50 ปี ก่อนมีกฎหมายอุทยาน บ้านใจแผ่นดิน ถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานปี 2524 ในสภาพป่าที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมาชาวกะเหรี่ยงบางกลอย (ใจแผ่นดิน) ถูกกล่าวหาว่า เป็นคนต่างด้าว เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทำลายป่าต้นน้ำ เป็นอันตรายต่อความมั่นคง โดยที่ชาวบ้านไม่มีโอกาสโต้แย้งและพิสูจน์ข้อเท็จจริง เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีชาวบ้านได้รับพิสูจน์สัญชาติ และได้สิทธิการการเป็นคนไทย กระทั่งในปี 2539 ชาวกะเหรี่ยงจากใจแผ่นดินถูกอพยพลงมาที่บ้านโป่งลึก-บางกลอยล่าง โดยได้รับคำสัญญาว่าจะจัดสรรที่ดินให้ทำกิน ส่วนหนึ่งได้รับการจัดสรรที่ดิน แต่ปลูกข้าวไม่ได้ผลหรือที่ดินเป็นหิน มีชาวบ้านอีกส่วนไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทั้งที่ดินทำกินและอยู่อาศัย และเข้าไม่ถึงโครงการช่วยเหลือ บางส่วนตัดสินใจกลับคืนใจ

แผ่นดิน แต่บางส่วนอดทนอยู่ที่บางกลอยล่าง โดยการไปรับจ้างแรงงาน แลกกับรายได้อันน้อยนิด ไม่พอกับการซื้อข้าวกิน พวกเขาอดทนใช้ชีวิตด้วยความทุกข์ยากมากกว่า 20 ปี

ในปี 2554 ชาวกะเหรี่ยงที่ใจแผ่นดินถูกกวาดล้างลงมาอยู่ที่บางกลอยล่าง ที่พักและยังข้าว ถูกเผาทำลาย พวกเขาไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีที่ดินอาศัย พวกเขาพยายามเรียกร้องขอความเป็นธรรม และขอกลับไปยังใจแผ่นดิน แต่กลับได้รับเพียงความหวาดกลัว จนไม่กล้าปรึกษาเรียกร้องความเป็นธรรม ซึ่งต่อมาเริ่มมีการต่อต้านรัฐของกลุ่มชาวกะเหรี่ยงใจแผ่นดินรวมถึงมีภาคประชาสังคมต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียกร้องความเป็นธรรม โดยใช้กลยุทธ์วิธีการต่างๆ อีกทั้งยังมีการชุมนุมประท้วง ยื่นข้อเสนอต่อภาครัฐจนเกิดเป็นกระแสในโลกออนไลน์ที่มีชาวไทยให้ความสนใจเป็นอย่างมากจึงนำมาสู่บทความบทความเล่มนี้ที่ต้องการศึกษาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมถึงรูปแบบกลยุทธ์ต่างๆ ที่ชาวกะเหรี่ยงบางกลอยและภาคประชาสังคมต่างๆ ได้กระทำเพื่อเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมต่อภาครัฐ

เนื้อเรื่อง

ลำดับเหตุการณ์

ในจังหวัดเพชรบุรี เขตผืนป่าแก่งกระจาน ลึกสุดทางทิศตะวันตกที่อยู่ใกล้กับชายแดนพม่า มีชุมชนเล็กๆ ชื่อ “ใจแผ่นดิน” ผู้อาศัยคือชาวกะเหรี่ยง ที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า หมู่บ้านใจแผ่นดินมีอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2455 แต่เชื่อว่า จริงๆ ชาวกะเหรี่ยงอยู่มานานก่อนหน้าปี 2455 จากนั้น ในปี พ.ศ.2484 ประเทศไทย มีพ.ร.บ.ป่าไม้ ฉบับแรก ตามด้วยปี 2504 จะมี พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ก่อนที่ในปี พ.ศ.2524 จะมีการประกาศตั้งอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานขึ้น โดยคำนิยามของอุทยานแห่งชาตินั้น คือพื้นที่ ที่สงวนให้รักษาไว้อยู่ในสภาพเดิม เมื่อเป็นป่าก็ต้องอยู่ในสภาพของป่า ห้ามใครมาตั้งรกรากและใช้ชีวิตในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงนั้นอยู่อาศัยในป่าก่อนที่ประเทศไทยจะใช้คำว่า “อุทยานแห่งชาติ”

เมื่อแก่งกระจานถูกตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติแล้ว จึงทำให้กลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่เคยอาศัยในที่ของตัวเอง กลายเป็นผู้บุกรุกป่าไปโดยปริยาย โดย ทางฝั่งรัฐ นำโดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้เจรจาขอให้ชาวบ้านย้ายถิ่นฐานจาก “ใจแผ่นดิน” และ “บางกลอยบน” ที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่เช่นกัน ลงมาพื้นที่ด้านล่างที่บริเวณ บางกลอยล่าง และบ้านโป่งลึก ซึ่งรัฐจัดเตรียมที่อยู่อาศัยและที่ดินสำหรับการเกษตรไว้ให้ ตอนแรกชาวกะเหรี่ยงก็ไม่ยอม เพราะอยู่อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติมายาวนานชั่วชีวิต แต่สุดท้ายการเจรจาสำเร็จในปี 2539 และในปีเดียวกันนั้นเองชาวกะเหรี่ยงจากใจแผ่นดินถูกอพยพลงมาที่บ้านโป่งลึก-บางกลอยล่าง โดยได้รับคำ

สัญญาว่าจะจัดสรรที่ดินให้ทำกิน ส่วนหนึ่งได้รับการจัดสรรที่ดิน แต่ปลูกข้าวไม่ได้ผลหรือที่ดินเป็นหิน มีชาวบ้านอีกส่วนไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทั้งที่ดินทำกินและอยู่อาศัย และเข้าไม่ถึงโครงการช่วยเหลือ กระทั่งบางส่วนตัดสินใจกลับคืนใจแผ่นดิน แต่บางส่วนอดทนอยู่ที่บางกลอยล่าง โดยการไปรับจ้างแรงงาน

ชาวกะเหรี่ยงกลับไปอยู่ในเขตอุทยานฯ แต่ในมุมมองของรัฐไม่ต้องการให้มีชุมชนใดๆ อาศัยอยู่อีกต่อไป โดยอธิบายว่า ถ้าหากปล่อยให้มีคนอยู่อาศัยได้ อนาคตอาจมีชนกลุ่มน้อยจากพม่า บุกมาตั้งรกรากถิ่นฐานอีก และอาจเป็นจุดช่องสุ่มกำลัง ชื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าผิดกฎหมายได้ รวมถึงไม่มีอะไรกันตีว่า คนที่อาศัยอยู่ในป่า จะอยู่กับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี เพราะอาจจะบุกรุกทำลายป่า และทำไร่เลื่อนลอยได้ทุกเมื่อ ดังนั้นฝั่งรัฐจึงมีแผนที่จะไล่ชาวกะเหรี่ยงออกจากเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานอยู่ตลอด

ในปี พ.ศ.2553 คณะรัฐมนตรีได้ผลักดัน “กลุ่มป่าแก่งกระจาน” ขึ้นเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ จากทางยูเนสโก โดยไทยให้เหตุผลว่า แก่งกระจานเป็นผืนป่าที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งในอาเซียน มีสัตว์ที่หายากมากมาย รวมแล้วมากกว่า 490 ชนิด ถ้าหากป่าแก่งกระจานกลายเป็นมรดกโลกได้สำเร็จ ก็จะสามารถชิงชื่อเสียงและรายได้จากการท่องเที่ยว ดังนั้นเหตุการณ์กับกะเหรี่ยงที่ยื้อกันมาหลายปี ก็จำเป็นต้องมีความชัดเจนเสียที ดังนั้นในช่วงปี 2553-2554 เจ้าหน้าที่อุทยานฯ นำโดยชัยวัฒน์ ลิมลิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ร่วมมือกับทหาร บุกเข้ารื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ทั้งเขตใจแผ่นดิน และบางกลอยบน รวมทั้งหมด 6 ครั้ง โดยมีจุดประสงค์บังคับให้ชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดออกจากป่า โดยปฏิบัติการนี้ใช้ชื่อว่า “ยุทธการตะนาวศรี” ซึ่งยุทธการนี้ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องถอยลงมาใช้ชีวิตกันที่เขตบางกลอยล่าง และบ้านโป่งลึก

ในเดือน กรกฎาคม 2554 ปู่คออี้ หรือนายคออี้ มิมี ชาวกะเหรี่ยงอาวุโสอายุ 100 ปี พร้อมกับชาวบ้านอีก 5 คน รวมตัวกันฟ้องร้องกรมอุทยานฯ โดยอธิบายว่า ในยุทธการตะนาวศรีไม่ใช่แค่ผลักดันเฉยๆ แต่ทำการเผาไล่ทั้งบ้าน ทั้งยังข้าว ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง โดยมีชาวบ้านถึง 98 ครอบครัวที่ต้องเดือดร้อน และนอกจากค่าเสียหายแล้ว ปู่คออี้ ยังขออำนาจศาลให้ชาวกะเหรี่ยงกลับไปอยู่ในเขตอุทยานได้ตามเดิม ซึ่งคดีนี้ก็เกิดขึ้นเป็นคดีใหญ่ เพราะถ้าศาลตัดสินว่าเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ผิดจริง นอกจากจะชดเชยค่าเสียหายแล้ว ยังอาจต้องติดคุกอีกหลายคน ซึ่งฝั่งชาวกะเหรี่ยงมั่นใจว่ามีโอกาสจะชนะคดีได้ เพราะมีพยานปากเอก นั่นคือ “บิลลี่” พลละจี รักจงเจริญ แกนนำชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมีอาชีพเป็นสมาชิก อบต.ห้วยแม่เพรียง เป็นคนที่สื่อสารภาษาไทยได้ชัดเจน และเป็นเจ้าหน้าที่รัฐเองด้วย ดังนั้นย่อมได้รับความน่าเชื่อถือมากเป็นพิเศษ แต่ก่อนที่บิลลี่จะไปขึ้นให้การกับศาลแค่ 1 เดือน เขาถูกนายชัยวัฒน์ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จับตัวไว้ แล้ว

สุดท้ายบิลลีก็หายสาบสูญไปเลย นอกจากบิลลีแล้ว ยังมีประเด็นของนายทัศนกุล โอบอ้อม หรือชื่อเล่นคืออาจารย์ป๊อด เคยลงสมัครส.ส.ในจังหวัดเพชรบุรี โดยนายทัศนกุลเป็นผู้ประสานงานของกลุ่มกะเหรี่ยงในการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ปรากฏว่านายทัศนกุล โดนยิงตาย ระหว่างขับรถ และตามหาคนกระทำผิดไม่ได้เช่นกัน กลายเป็นว่าสองคนที่คำพูดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือของฝั่งกะเหรี่ยง โดนสังหารไปแล้วเรียบร้อย

คดียืดเยื้อกันมายาวนานถึง 7 ปี ในที่สุด 12 มิถุนายน 2561 ศาลปกครองสูงสุด ตัดสินคดีว่า เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ โดยการเผาทำลายสิ่งปลูกสร้างและทรัพย์สิน เป็นเหตุทำให้ชาวบ้านต้องสูญเสียปัจจัยในการดำรงชีวิต รวมแล้วกรมอุทยานฯ ต้องชดเชยค่าเสียหายทั้งสิ้น 300,987 บาท แม้จะได้เงินก่อน แต่ศาลยืนยันว่า ไม่อนุญาตให้ชาวกะเหรี่ยงกลับไปอยู่ในป่า เพราะเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว นั่นเท่ากับว่า ชาวกะเหรี่ยงทั้งหมด ต้องมาใช้ชีวิตที่บ้านโป่งลึก และบางกลอยล่าง อย่างไม่มีทางเลือก

ปัญหาที่ทำให้ทุกอย่างแก้ไขไม่ได้ก็คือ เมื่อรัฐเอากะเหรี่ยงลงมาอยู่ในพื้นราบแล้ว แต่กลับไม่ได้จัดสรรที่ดินให้ชาวกะเหรี่ยงเอาไปทำการเกษตร ซึ่งเมื่อไม่มีที่ดินทำกิน ทำให้ชาวบ้าน ต้องเปลี่ยนอาชีพไปรับจ้างจิปาถะในเมืองแทน ซึ่งตอนแรกๆก็พอทำได้ แต่พอมีวิกฤติโควิด-19 ก็ไม่มีใครจ้างงานใดๆอีก จากเดิมปลูกข้าวกินเองได้ คราวนี้ไร่นาของตัวเองก็ไม่มี รับจ้างใครก็ไม่ได้ กลายเป็นว่าคุณภาพชีวิตของชาวกะเหรี่ยงจึงเต็มไปด้วยความแร้นแค้น

เนื่องจากเหตุการณ์ต่างที่กล่าวมานี้จึงทำให้มีกลุ่มชาวบ้านบางกลอยเองรวมถึงภาคประชาสังคมต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเรียกร้องความเป็นธรรมจากการกระทำต่างๆ ที่ภาครัฐได้กระทำต่อชาวกะเหรี่ยงบางกลอยตลอดช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่การยื่นข้อเสนอ ยื่นข้อเรียกร้อง จวบจนการประท้วงในรูปแบบต่างๆ

การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมแก่ชาวกะเหรี่ยงบางกลอยนั้นเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของหลากหลายกลุ่มทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยภาคประชาสังคมที่ออกมาเรียกร้องและเป็นกลุ่มแกนนำสำคัญได้แก่ ภาควิ save บางกลอย กลุ่มบางกลอยคืนถิ่น กลุ่มพิมูฟ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอก ด้วย

ภาควิ save บางกลอย

กลุ่มภาควิ save บางกลอย เกิดขึ้นเมื่อช่วงต้นปี 2564 การจัดตั้งภาควิ save บางกลอย ครั้งนี้ก็เพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนให้แก่ชาวกะเหรี่ยงบางกลอย และก่อนที่จะเรียกร้องสิทธิต่างๆได้มีการเข้าไปพูดคุยปรึกษาหารือถึงปัญหาสาเหตุที่แท้จริงกับชาวบ้านโดยตรง โดย ภาควิ save บาง

กลอย มองว่าคนกะเหรี่ยงอยู่ในพื้นที่จุดนั้นก่อนจะเป็นอุทยานเสียอีก พวกเขามีวิธีที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นรัฐต่างหากที่เข้าไปจับไล่พวกเขาออกมา และยังไปกว่าการไล่ คือการไม่มีอะไรรองรับให้ชีวิตของชาวกะเหรี่ยง เหมือนให้เผชิญดาบน้าเอาเอง รวากับว่าชีวิตของชาวเขาไม่มีคุณค่าที่จะให้ความสำคัญจากภาครัฐ นิยามของรัฐ ป่าคือป่า คนไม่ควรเกี่ยวข้อง แต่มีการศึกษาในประเทศอื่นมากมาย ว่ากลุ่มชาติพันธุ์สามารถอาศัยร่วมกับธรรมชาติได้ การที่ไปเอาชาวกะเหรี่ยงออกจากที่ที่เขาเคยอยู่ อาจเป็นการทำลายวิถีชีวิต และภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สั่งสมกันมายาวนาน

กลุ่มบางกลอยคืนถิ่น

บางกลอยคืนถิ่น หรือกลุ่มครอบครัวชาวกะเหรี่ยงบางกลอยที่ต้องการกลับเข้าไปอยู่ในพื้นที่บางกลอยบน โดยเริ่มต้นจากครอบครัวชาวกะเหรี่ยงบางกลอยทั้งหมด 36 ครอบครัว ซึ่งความต้องการเดินทางกลับไปนี้ เพื่อทำไร่หมุนเวียนเลี้ยงชีพตนเอง ณ พื้นที่ ใจแผ่นดิน ซึ่งเป็นที่ดินของบรรพบุรุษที่เคยอยู่อาศัยและทำกินมา

กลุ่มพีมูฟ

"พีมูฟ" หรือ ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (People Movement for a Just Society : P-Move) จัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม 2556 โดยการที่ชาวบ้านรวมตัวกันต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรมจากภาครัฐหลากหลายรูปแบบ ทั้งกลุ่มเล็ก กลุ่มชุมชน กลุ่มจังหวัด หรือจัดตั้งเป็นเครือข่ายภาคต่างๆ แต่ส่วนใหญ่ปัญหาหรือข้อเรียกร้องมักไม่ได้รับการตอบสนอง โดยอ้างว่าต้องผ่านขั้นตอนกระบวนการหลายอย่าง กลยุทธ์ที่ใช้บ่อยคือ ส่งตัวแทน "รับเรื่อง-ปลอบขวัญ-ยืดเวลา-ปล่อยหมดแรง" แต่ในวันนี้ชาวบ้านเริ่มรู้ทันว่า หากปล่อยไว้อย่างนี้การต่อสู้เพื่อสิทธิชุมชนที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้คงไม่สำเร็จผล ไม่ว่าปัญหาเขื่อนปากมูล คนพลัดถิ่น กลุ่มโดนดชุมชน ภาษีที่ดิน พื้นที่เกษตรทำกิน สลัม ฯลฯ

กลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอก

กลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอก เกิดขึ้นเมื่อ ช่วงกลางปี 2565 จากการรวมตัวกันของคนรุ่นใหม่กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง รวมถึงนักกิจกรรมทางสังคม ที่เล็งเห็นว่าการแก้ไขปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยนั้นจำเป็นต้องทำอย่างถอนรากถอนโคน โดยนับจากยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยต้องเผชิญกับการประกอบสร้างมายาคติอย่างน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ การมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นคนต่างด้าว ไม่ใช่คนไทย การมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด เป็นภัยความมั่นคง และการมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ดัดไม่ทำลายป่า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติต้องลดลง ซึ่งมายาคติทั้งหมดนี้นำมาสู่การที่พวกเราชาติพันธุ์นั้นต้องตกอยู่ภายใต้มาตรการนโยบาย และกฎหมายที่ต้องการควบคุม ถูกทำให้ต้องสยบยอม ชนชั้นนำไทยหล่อเลี้ยงพวกเราด้วย

โครงการสงเคราะห์ บิบบิให้การพัฒนาศักยภาพและการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของเราทด
แคลงทุกที่

รูปแบบกลยุทธ์และวิธีการเรียกร้อง

ภาคี save บางกลอย ได้มีการเข้าไปพูดคุยปรึกษาหารือถึงปัญหาสาเหตุที่แท้จริงกับ
ชาวบ้านโดยตรงแล้วจึงนำมาเรียกร้องสิทธิด้วยวิธีการสร้างเพจ Facebook เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร
ในวงกว้างและมีการพูดปราศัยในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับกลุ่มชาวกะเหรี่ยงบางกลอย เพื่อให้
ประชาชนส่วนที่อยากช่วยเหลือมาร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิ เช่น

ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2565 กลุ่มภาคี save บางกลอยและกลุ่มผู้ชุมนุมขบวนการ
ประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือ P-move จัดกิจกรรมตามหา พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์
โอชา นายกรัฐมนตรี เพื่อเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย โดยกลุ่มผู้
ชุมนุมได้ปักหลักชุมนุมบริเวณแยกพาณิชยการ ยื่นข้อเรียกร้อง 15 ข้อถึงรัฐบาลในวันที่ 20
มกราคม 2565

ในวันที่ 9 สิงหาคม 2565 ได้ร่วมปราศรัยกับกลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอก ที่อ่างแก้ว
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในเรื่องทีกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยต้องเผชิญกับการประกอบสร้างมายา
คติกดขี่อย่างน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ การมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นคนต่างด้าว ไม่ใช่คนไทย การมอง
ว่ากลุ่มชาติพันธุ์เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด เป็นภัยความมั่นคง และการมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ตัดไม้
ทำลายป่า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติต้องลดลง ซึ่งมายาคติทั้งหมดนี้นำมาสู่การที่พวกเรากลุ่มชาติ
พันธุ์นั้นต้องตกอยู่ภายใต้มาตรการ นโยบาย และกฎหมายที่ต้องการควบคุม ถูกทำให้ต้องสยบยอม
ชนชั้นนำไทยหล่อเลี้ยงพวกเราด้วยโครงการสงเคราะห์ บิบบิให้การพัฒนาศักยภาพและการดำรงไว้
ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของเราทดแคลงทุกที่ “ที่ผ่านมา พวกเราถูกละเมิดสิทธิความเป็นคน
อย่างน้อย 6 สิทธิ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางวัฒนธรรมและการศึกษา สิทธิในการจัดการที่ดินและ
ทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในสัญชาติและการกำหนดตนเอง สิทธิในความเสมอภาคและไม่ถูกเลือก
ปฏิบัติ สิทธิในการมีส่วนร่วม รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ คุณภาพชีวิตของเรา
บนผืนแผ่นดินนี้ก็ไม่ต่างอะไรจากการเป็นพลเมืองชั้นสอง มีค่าแค่ในสวนสัตว์มนุษย์ ให้คนเมืองได้
รับชมรื่นเริงใจ หาใช่เคารพในความต่างของพวกเราอย่างแท้จริง”

กลุ่มบางกลอยคืนถิ่น ได้มีการเรียกร้องผ่านกรณียื่นหนังสือ การจัดกิจกรรม การชุมนุม
รวมถึงมีตั้งเพจ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆของกลุ่มอีกด้วย

14 ธันวาคม 2564 มีการยื่นข้อเรียกร้องของกลุ่มบางกลอยคืนถิ่นต่อ นายอนุชา นาคาศัย
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีพี่น้องชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบางกลอยที่ได้รับผลกระทบจาก

การละเมิดสิทธิที่ดินทำกินมาเป็นผู้ยื่น และภาคี #Saveบางกลอย ก็ได้มาร่วมเรียกร้องไม่ยอมรับการแต่งตั้งนายวรารุท ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มาดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของประชาชนบางกลอย เนื่องจากวรารุทและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงของชาวบ้าน การที่มาดำรงตำแหน่งนี้จึงผิดจากหลักการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ เพราะทั้ง 2 กลุ่มมองว่านายวรารุท ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาอันเคารพความหลากหลายในมิติของสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ผ่านมาทำงานแบบเข้าขามเย็นขาม ไม่เคยร่วมรับฟังปัญหาจากปากชาวบ้าน มีอคติกับพี่น้องชาติพันธุ์ ผลักดันการขึ้นมรดกโลกกลุ่มป่าแก่งกระจาน เพื่อปิดทางการพัฒนาในวิถีของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า

29 มกราคม 2565 'บางกลอยคืนถิ่น' บุกลายถือป้ายข้อความ "1 ปี บางกลอย ปัญหาที่ยังไม่ถูกแก้" จัดกิจกรรมตั้งแต่ลานหน้าหอศิลปวัฒนธรรม กรุงเทพฯ แหวนป้ายบนสกายวอล์ค แล้วเดินผ่านสยามก่อนจะถูกสกัดโดยเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ได้เผยแพร่ 3 ข้อเรียกร้องกลุ่ม 'บางกลอยคืนถิ่น' ในการเข้าร่วมการประชุมกับขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) อันประกอบด้วยส่วน 3 ข้อเรียกร้อง

1. ตั้งคณะกรรมการอิสระชุดใหม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ปัญหาชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
2. ยุติคดีชาวบางกลอย 30 คน และภาคี Save บางกลอย 10 คน
3. แก้ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 และกฎหมายลำดับรอง ที่ผ่านในยุค สนช. เป็นเผด็จการและละเมิดสิทธิชุมชนคนในป่า

ช่วงค่ำวันที่ 29 มกราคม 2565 ยังมีการจัดกิจกรรมเวทีเสวนา “1 ปี บางกลอย ปัญหาที่ยังไม่แก้”

10 สิงหาคม 2564 คนหนุ่มสาวในนามกลุ่ม ‘บางกลอยคืนถิ่น’ เดินทางไปยื่นหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) ขอให้อุทธรณ์คำสั่งให้ทุเลาการบังคับตามคำพิพากษารณิพลนายชัยวัฒน์ ลิมลีชิดอักษร

พีมูฟ หรือ ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (People Movement for a Just Society : P-Move) มีรูปแบบการเรียกร้องคือหลังจากแกนนำภาคประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์จากการชูงวงแผนต่อสู้ของกลุ่มต่างๆ หันมาจับเข่าคุยกันอย่างจริงจัง จังๆ ก็ได้ข้อสรุปว่า ทุกเครือข่ายทั้งกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ต่างจังหวัดและเมืองหลวง ควรมารวมพลังกันเป็นขบวนการภาคประชาชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดปัญหาใดขอให้ส่งกำลังพลมาร่วมกดดัน

อย่างพร้อมเพรียง เมื่อกลุ่มใหญ่ขึ้นข้อเรียกร้องอาจได้รับตอบสนองเร็วมากขึ้น และที่สำคัญ สื่อมวลชนจะได้สนใจเสนอข่าวแพร่ภาพกระจายออกไปให้สังคมได้รับความเดือดร้อนอย่างทั่วถึง

โดยในวันที่ 7 มีนาคม 2564 ที่ข้างทำเนียบรัฐบาล กลุ่มพีมูฟ (P-move) หรือขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ร่วมอ่านแถลงการณ์ เรื่อง “กรณีบางกลอย กับความไร้น้ำยาในการแก้ไขปัญหาโดยรัฐบาล” ระบุว่า สืบเนื่องจากกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยรัฐ นำโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่กระทำต่อชาวกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดเพชรบุรี หลังชาวบ้านบางกลอยล่าง 36 ครอบครัว ประมาณ 70 คน ได้อพยพกลับแผ่นดินเกิด ณ บ้านบางกลอยบน-ใจแผ่นดิน เมื่อเดือนมกราคม 2564

หลังจากนั้นปรากฏภาพการพยายามข่มขู่ คุกคามชาวบ้านอย่างหนัก ทั้งความพยายามที่จะผลักดันชาวบ้านกลับลงมาอีกครั้งผ่าน “ยุทธการพิทักษ์ป่าต้นน้ำเพชร” และล่าสุดคือการปฏิบัติการอันป่าเถื่อนเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2564 ที่มีการปฏิบัติการสนธิกำลังกันเข้าจับกุมชาวบ้านตามหมายจับ 30 ราย ในข้อหา “บุกรุก ก่อสร้าง แผ้วถาง ยึดถือครองครอง กระทำการใดๆ ให้เสื่อมสภาพหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ไปจากเดิมแก่ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยไม่ได้รับอนุญาต” ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 19 (1) ซึ่งจับกุมได้ 22 ราย ทั้งหมดถูกฝากขังที่เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรีทันที นอกจากนั้นยังนำชาวบ้านกลับลงมาจากบางกลอยบน-ใจแผ่นดินทั้งหมด รวม 87 ราย

การปฏิบัติทั้งหมด เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่มีบันทึกข้อตกลงเพื่อแก้ไขปัญหากรณีบางกลอย-ใจแผ่นดิน ลงนามโดยฝ่ายการเมืองและข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผู้แทนจากขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) ภาคิ #SAVEบางกลอย และผู้แทนชาวกะเหรี่ยงบ้านบางกลอย รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาของชาวกะเหรี่ยงบางกลอย จ.เพชรบุรี

ปักหลักชุมนุม ตั้งแต่วันที่ 20 มกราคม 2565 เป็นต้นมา เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย 15 ข้อ เนื่องจากการติดตามการแก้ไขปัญหาตามกลไกต่างๆ ติดขัดเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐ อ้างกฎหมายและนโยบาย นั้น

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2565 ภาคิ save บางกลอย และกลุ่มผู้ชุมนุมขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือพีมูฟ จัดกิจกรรมประกาศตามหา พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ซึ่งตรงกับวันประชุมคณะรัฐมนตรีประจำสัปดาห์ เพื่อเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาของ

ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านบางกลอยโดยกลุ่มผู้ชุมนุมได้ปักหลักชุมนุมบริเวณแยกพาณิชยการ ยื่นข้อเรียกร้อง 15 ข้อ ถึงรัฐบาล

ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม หรือ พีมูฟ รวมทั้งพี่น้องจากกลุ่มบางกลอยคืนถิ่น ได้กลับมารวมตัวกันเคลื่อนไหวอีกครั้ง โดยยื่นยันหลักการ “ทวงสิทธิ สร้างอำนาจกำหนดชีวิตประชาชน” ในขณะที่กลุ่มพี่น้องบางกลอยได้รับคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามก็ตามเวลาผ่านไปเกือบหนึ่งปีแทบไม่มีการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ไหนคืบหน้า ช้ำยังถูกคุกคามอย่างหนักมากขึ้นเรื่อย ๆ ความขัดแย้งในพื้นที่ยังคงดำเนินต่อไป ท่ามกลางสถานการณ์ที่หน่วยงานรัฐพยายามผลักดันกฎหมายและนโยบายที่จะกระทบกับวิถีชุมชน

การกลับมาครั้งนี้ จึงคล้ายกับการมาทวงสัญญา แต่เป็นการยกระดับให้เป็นการ “ทวงสิทธิ” โดยการชู 15 ข้อเรียกร้องเชิงนโยบายเพื่อให้การเรียกร้องครั้งนี้ครอบคลุมประชากรหลากหลายกลุ่ม เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ พี่น้องต้องเดินทางไกลมาจากต่างจังหวัดมานอนอยู่บนถนน ตากแดด ตากฝน ฝุ่นควัน มลภาวะ ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อการทวงสิทธิที่ดินพึงมีในฐานะมนุษย์ “สิทธิ” ที่ถูกรัฐไทยพรากไปอย่างยาวนานหลายชั่วอายุคน

สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งบรรยากาศความพยายามในการควบคุมฝูงชน การใช้กำลังเจ้าหน้าที่ คส. การวางแผนรวบรัดหนาม ตลอดจนการมีหมายเรียกครั้งนี้ กลับยิ่งซ้ำเติมหนัก สะท้อนภาพชัดว่า “สิทธิอันพึงมี” ไม่มีทางเกิดขึ้นได้จริงในบรรยากาศการเมืองแบบเผด็จการเช่นนี้ เพราะนอกจากจะไม่ได้รับสิทธิแล้ว ยังถูกกระทำการย่ำยีซ้ำด้วยเครื่องมือทางกฎหมายแบบนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เหตุการณ์เช่นนี้เคยเกิดขึ้นแล้วเมื่อปีที่แล้วกับกลุ่มภาคี #SAVEบางกลอย และเครือข่ายจะนะรักษถิ่นเช่นกัน

กลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอกมีการประสานงานร่วมกับภาค saveบางกลอย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ช่วยสำหรับชาวบางกลอยโดยเฉพาะแต่กลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอกเน้นเรียกร้องสิทธิมนุษยชนทั่วประเทศให้กับกลุ่มชาติพันธุ์โดยให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่พบเจอปัญหาเรียกร้องปัญหาผ่านทางเพจ Facebook หรือบุคคลในกลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอกพบเจอกับปัญหาด้วยตนเอง และรวบรวมข้อมูลเพื่อเรียกร้องสิทธิซึ่งวิธีเรียกร้องสิทธิจะมีการปราศรัยต่าง ๆ และยื่นข้อเรียกร้องให้ผู้สนับสนุนเห็นด้วยเข้าร่วมช่วยกัน เช่น ชาติพันธุ์ปลดแอก ขอนำเสนอเจตนารมณ์และข้อเรียกร้องถึงพรรคก้าวไกล ในฐานะพรรคฝ่ายค้าน ที่แสดงความพยายามในการผลักดันนโยบายด้านชาติพันธุ์เป็นพรรคแรก เพื่อให้รับไว้พิจารณาและทบทวนรายละเอียดบางส่วน สู่การแก้ไขปัญหาชาติพันธุ์อย่างถอนรากถอนโคนควบคู่ไปกับการสร้างฐานทางนโยบายรองรับ ทั้งในวันที่ 9 สิงหาคม 2565 ได้ร่วมปราศรัยกับภาคีsaveบางกลอย ที่อ่างแก้วมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในเรื่องที่กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยต้องเผชิญกับการประกอบสร้างมายาคติกดขี่

สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียกร้อง

หลังการประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2565 ครม.เห็นชอบแนวทางการแก้ไขปัญหของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือ P-Move ตามที่คณะกรรมการแก้ไขปัญหของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรมเสนอ โดยมีประเด็นข้อเรียกร้องของ ขปส. จำนวน 15 กรณี สรุปได้ดังนี้

1. เห็นชอบในหลักการตามข้อเสนอของ ขปส. กรณีให้ยกระดับโฉนดชุมชนให้เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดที่ดินตามมาตรา 40 (4) ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ.2562 โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติรับหลักการดังกล่าวไปพิจารณานำเสนอคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เพื่อพิจารณาการยกระดับการจัดที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชนรูปแบบหนึ่งของการจัดการที่ดินต่อไป

2. มอบหมายคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาด้านคดีความกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม กับคณะทำงานศึกษาร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรมแก่ราษฎรซึ่งได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ไปศึกษากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อพิจารณาว่าคดีต่างๆ เข้าข่ายการนิรโทษกรรมตามพระราชกฤษฎีกา หรือไม่

3. มอบหมายให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รองประธานกรรมการแก้ไขปัญหานำข้อเสนอของ ขปส. ไปหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อรับไปพิจารณาแนวทางการดำเนินการในการทบทวนพระราชบัญญัติ เช่น ร่างกฎหมายลำดับรองประกอบพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 ร่างกฎหมายลำดับรองประกอบพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562

4. เห็นชอบในหลักการตามข้อเสนอของ ขปส. ดังนี้

(1) ให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) ใช้มติคณะกรรมการรถไฟแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2543 มาเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยชุมชนผู้มีรายได้น้อยในที่ดินของ รฟท.ทั่วประเทศ

(2) ให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้ รฟท. ใช้มติอนุกรรมการแก้ไขปัญหที่ดินที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงคมนาคม เป็นแนวทางแก้ปัญหชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่ถูก รฟท. ฟ้องร้องดำเนินคดี ให้สามารถเช่าที่ดินเดิมที่อาศัยอยู่ในลักษณะสัญญาเช่าที่ดินชั่วคราวระยะเวลา 1 ปี ในอัตราค่าเช่า 20 บาทต่อตารางเมตรต่อปี หากไม่สามารถดำเนินการได้โดยเร็ว ให้ รฟท. ไปแถลงต่อศาลเพื่อชะลอ

การดำเนินคดีระหว่างการดำเนินการทำสัญญาเช่าชั่วคราว กรณีสิ้นสุดแล้วให้ รพท. จัดหาพื้นที่รองรับใกล้เคียงกับชุมชนระหว่างรอที่อยู่อาศัยแห่งใหม่

(3) ให้คณะกรรมการมีมติให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการเสนอโครงการแก้ไขปัญหาประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาระบบรางต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในระยะต่อไปโดยเร่งด่วน

(4) มอบหมายให้คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงคมนาคม ตรวจสอบรายชื่อชุมชนที่อยู่อาศัยในที่ดินของ รพท. เพิ่มเติมและพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการตามข้อเสนอของ ขปส. และมอบหมายให้ รพท. ไปหารือร่วมกับ ขปส. เพื่อเร่งรัดการแก้ไขปัญหาเป็นรายกรณีไปตามมติคณะกรรมการรถไฟแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2543

5. มอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมและศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) รับไปเร่งรัดดำเนินการผลักดันร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ฉบับที่ร่างโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง พ.ศ. (ฉบับประชาชนที่เข้าชื่อเสนอกฎหมาย 16,559 รายชื่อ (ฉบับของ ขปส.)) รวมทั้งร่างฉบับที่เกี่ยวข้องด้วย

6. มอบหมายให้สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) ไปหารือร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) เพื่อพิจารณากรณีขอให้แก้ไขพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน และรับประเด็นข้อเสนอของ ขปส. ไปศึกษาแนวทางการดำเนินการตามโมเดลโครงการนำร่องธนาคารที่ดิน 5 พื้นที่

7. รับไปแก้ไขประเด็นปัญหาการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ทะเบียนบ้าน และปรับปรุงที่อยู่อาศัย โดยพิจารณาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการเข้าถึงระบบสาธารณูปโภคต่อไป

8. เห็นชอบให้ปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการศึกษาร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรมแก่ราษฎรซึ่งได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ และคณะกรรมการแก้ไขปัญหาและศึกษาแนวทางจัดที่ดินทำกินให้กับชุมชนในรูปแบบโฉนดชุมชนภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ

9. มอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี พิจารณาดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ตามหน้าที่และอำนาจต่อไป

10. มอบหมายให้หน่วยงานที่ดูแลที่ดินของรัฐทุกประเภทเร่งรัดการแก้ไขปัญหาที่ดินของรัฐ โดยมีการกำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินการและการรายงานผลที่ชัดเจนต่อไป และมอบหมายให้คณะกรรมการประสานงานเร่งรัดติดตามการแก้ไขปัญหาของ ขปส. รับประเด็นข้อเสนอ ขปส. ไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

11. มอบหมายให้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกินและพื้นที่ทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมลายูและชาวกะเหรี่ยง พิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับการยกระดับแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลและชาวกะเหรี่ยงของ ขปส. ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หากเห็นว่าเหมาะสมขอให้เสนอความเห็นประกอบด้วยว่า คณะกรรมการกลางที่จะพิจารณาให้มีการแต่งตั้งขึ้นนั้น ควรมีบทบาท ภารกิจและองค์ประกอบอย่างไร และมอบหมายฝ่ายเลขานุการจัดทำร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนฟื้นฟูวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลและชาวกะเหรี่ยง ร่วมกับของ ขปส. และเสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาต่อไป

12. รับทราบข้อเรียกร้องของกลุ่มบางกลอยคืนถิ่นแล้ว และขอให้แจ้งให้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน รวมทั้งการพัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่บ้านบางกลอย ทราบข้อเรียกร้องของ ขปส.

13. มอบหมายให้คณะกรรมการศึกษาและแก้ปัญหาเกี่ยวกับสถานะและสิทธิของบุคคลเร่งรัดดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสถานะและสิทธิของบุคคลตามแนวทางที่คณะกรรมการฯ มีมติที่ประชุมเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2564 และตามที่กรมการปกครองได้กำหนดไว้ รวมทั้งรับประเด็นข้อเสนอของภาคประชาชนไปพิจารณาประกอบการดำเนินการต่อไปด้วย

14. เห็นชอบตามข้อเสนอของ ขปส. ด้านนโยบายรัฐสวัสดิการ จำนวน 2 กรณีได้แก่ ระบบบำนาญประชาชน และเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 0 – 6 ปี อีกทั้งเห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงมหาดไทย รับไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

15. มอบหมายให้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กับคณะกรรมการร่วมระหว่างภาคราชการและผู้แทนเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของรัฐ เช่น โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยผึ่งแดง จังหวัดอุบลราชธานี โครงการแก้มลิงทุ่งทับโน จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่มอก จังหวัดลำปาง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำรี จังหวัดอุดรธานี โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่

จาว จังหวัดลำปางและโครงการผืนน้ำยม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ให้เร่งรัดดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยมีกรอบระยะเวลาการดำเนินการที่ชัดเจนและรายงานผลให้คณะกรรมการทราบต่อไป

ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2565 พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการแก้ไขปัญหาของขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) ลงนามคำสั่งคณะกรรมการแก้ปัญหาพีมูฟ ที่ 1/2565 เรื่อง การแก้ไขปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการประสานงานเร่งรัดติดตามการแก้ไขปัญหาของพีมูฟและขับเคลื่อนนโยบาย 9 ด้าน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการประสานงานแก้ปัญหาและขับเคลื่อนนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2565 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ทำการลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหาชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษา รวบรวมปัญหา และตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่บ้านบางกลอย เสนอแนวทางแก้ไขปัญหามีเกี่ยวข้องกับคดีปกครองคดีอาญา และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่บ้านบางกลอย ให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง เร่งรัด ติดตามผลการดำเนินงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งรายงานผลการดำเนินการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม เชิญผู้แทนส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐและบุคคล เข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริงและให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเสนอแนวทางแก้ไขปัญห และปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

สรุป

สิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใจแผ่นดินและบางกลอยบนคือ ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและชาวกะเหรี่ยงบางกลอย ที่ยืดเยื้อยาวนาน จนเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาขัดขืนคำสั่งของภาครัฐโดยเริ่มแรกเกิดจากชาวบ้านที่ลุกขึ้นมาเรียกร้องความเป็นธรรมจากการกระทำของภาครัฐที่มีการใช้ความรุนแรงในการเข้ายึดพื้นที่ป่าจากชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ต่อมาภาคประชาสังคมต่างๆเกิดขึ้นมาเพื่อช่วยในการเรียกร้องความเป็นธรรมครั้งนี้ โดยมีกลุ่มภาคประชาสังคมที่เป็นกลุ่มแกนนำสำคัญอยู่ คือ กลุ่มบางกลอยคืนถิ่น ภาคี save บางกลอย กลุ่มพีมูฟ กลุ่มชาติพันธุ์ปลดแอก เหล่านี้คือภาคประชาสังคมที่มาร่วมเคลื่อนไหวเรียกร้องในเหตุการณ์ครั้งนี้ และทุกกลุ่มก็มีเป้าหมายร่วมกันคือการเรียกร้องสิทธิให้แก่ชาวกะเหรี่ยงบางกลอย และจากการศึกษาในประเด็นของรูปแบบการเรียกร้องของภาคประชาสังคมเหล่านี้ พบว่า ในทุกกลุ่มมีการเรียกร้อง คือ การยื่นเสนอผ่าน

หน่วยงานต่างๆ การจัดเวทีเสวนา การจัดกิจกรรม ณ สถานที่ต่างๆ รวมถึงยังมีการชุมนุมประท้วง จนเกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ และสิ่งหนึ่งที่ภาคประชาสังคมทุกกลุ่มใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์คือสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะ FACEBOOK แฟนเพจ ซึ่งนี่เป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการแจ้งข่าวสาร นัดหมายรวบรวมผู้คน อีกทั้งยังทำให้ประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชาวกะเหรี่ยงบางกลอยได้รับความสนใจเป็นวงกว้าง และเกิดเป็นกระแสในสังคมออนไลน์ ทั้งนี้ ด้วยกระแสสังคมที่เกิดขึ้นทำให้ภาครัฐต้องเร่งที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา แต่ด้วยปัญหานี้เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานซึ่งกินเวลาหลายปีแล้ว ก็ยังไม่มีแนวโน้มว่าจะจบลงเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาแบบค่อยเป็นค่อยไปซึ่งแน่นอนว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากเหตุการณ์นี้คือชาวกะเหรี่ยงใจแผ่นดิน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มบางกลอยและเครือข่ายภาคประชาสังคม ในการเรียกร้องความยุติธรรมด้านสิทธิมนุษยชน ในประเด็น รูปแบบวิธีการและกลยุทธ์ในการเรียกร้อง ทำให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบางกลอยรวมถึงชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ต้องใช้ชีวิตอยู่กับป่า หรือผู้ซึ่งใช้ชีวิตกับปามาทั้งชีวิต ซึ่งผู้คนเหล่านี้ควรที่จะได้รับการดูแลการปฏิบัติจากภาครัฐอย่างเท่าเทียม ถูกต้องและเหมาะสม และได้รู้ถึงต้นสายปลายเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวกะเหรี่ยงบางกลอย อีกทั้งได้ความรู้เกี่ยวกับภาคประชาสังคมต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ครั้งนี้ ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร มีความต้องการหรือจุดประสงค์อะไรในการรวมตัวเป็นภาคประชาสังคม ทั้งนี้ยังทำให้ได้เข้าใจถึงการที่ภาคประชาสังคมเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทในเหตุการณ์ครั้งนี้ว่าทำไมกลุ่มเหล่านี้ต้องออกมาเรียกร้องเพื่อชาวกะเหรี่ยงบางกลอย รวมถึงได้เห็นมุมมองของนักวิชาการ นักการเมือง นักเคลื่อนไหวต่างๆ ที่ได้แสดงความคิดเห็นและยังมีการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา จากบทความที่ได้รับรวบรวมมาสรุปเป็นงานชิ้นนี้ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้ความรู้ในหลากหลายแง่มุม แต่สุดท้ายแล้วทุกแง่มุมก็ถูกเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

ภัทรมน สุวพันธุ์ และสุธี ประศาสน์เศรษฐ. (2563). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยกระบวนการตกขอบและปฏิภณการต่อต้านรัฐและทุนของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา.8(2),48-78

- ทิพย์วิมล ศิริบุพผ, พรพรรณ กาญจนาวีวัฒน์. (2562). แผ่นดินกลางใจกะเหรี่ยงแก่งกระจาน. หนังสือ. ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- ประชาชาติธุรกิจ. (2564). ที่มา#saveบางกลอย หลากเรื่องที่กลุ่มชาติพันธุ์อยากให้เราเข้าใจ. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/politics/news-618505>
- เพจ Facebook บางกลอยคืนถิ่น.(2564).บางกลอยคืนถิ่น.เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/102112942389381/posts/pfbid0oeaDTnjexJpyVnf pXGpxUmLFQNS1dpr2GsLocPh5trceR16Sgi48gBLQv9M8sSCXL/>
- วิศรุต. (2564). สรุปทุกอย่างให้เข้าใจ#saveบางกลอย เรื่องราวการต่อสู้ระหว่างอำนาจรัฐกับชาว กะเหรี่ยง.เข้าถึงได้จาก <https://workpointtoday.com/explaine/>
- วีรพงษ์ สุนทรฉัตรวัฒน์. (2565). การกลับมาของชัยวัฒน์ การกลับบ้านของบางกลอย. เข้าถึงได้ จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/speak/101931>
- ศิริลักษณ์ แสงผล. (2565). ภาควิชา save บางกลอย ตั้งคำถามนโยบาย “ทางคืนผืนป่า” ประชาชนได้ อะไร. เข้าถึงได้จาก <https://thecitizen.plus/node/58010>
- สุทธิพัฒน์ คณิตกุล. (2564). เทียบ 10 ข้อเท็จจริงของรัฐกับประชาสังคมในวงเสวนา “ปัญหาการ ตีความกฎหมายกรณีชาวบ้านบางกลอย”.เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/social/quickbite-10-fact-about-bangkoii/138035>
- สำนักข่าวอิศรา. (2565). นายกรัฐมนตรีมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการอิสระสอบข้อเท็จจริง-แก้ไข ปัญหากะเหรี่ยงบางกลอย โดยมี 'อนุชา' นั่งเป็นประธาน ขณะที่ 'ประวิตร' ลงนามแก้ไข ปรับปรุงองค์ประกอบคณะอนุฯ ของพมูฟ-ขับเคลื่อนนโยบาย 9 ด้าน.เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/article/isranews-short-news/106315-Isranews-3.html>
- Amnesty International. (2565). ใจแผ่นดิน แผ่นดินกลางใจปกาเกอญอ. เข้าถึงได้จาก <https://www.amnesty.or.th/latest/blog/1000/>
- WorkpointTODAY. (2565). ภาควิชา saveบางกลอย-กลุ่มพมูฟ จัดกิจกรรมตามหาพล.อ.ประยุทธ์ เผชิญหน้าเจ้าหน้าที่หน้าทำเนียบ. เข้าถึงได้จาก <https://workpointtoday.com/pmove/>

ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมต่อการเรียกร้องทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ ที่ป่าแห่ง

Civil society movement against the demand for the reclaiming of Doi Suthep forest at Pah Waeng

พระเสกสรรค์ ไชยชาติ, พระประภาส ดอกไม้, ณรงค์ศักดิ์ ตาวคำ¹

PhraSeksan Chaiyachat, PhraPraphat Dokmai, Narongsak Taocome¹

Received: 27 November 2022; Revised: 5 December 2022; Accepted: 6 December 2022

บทคัดย่อ

ขบวนการเคลื่อนไหวการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพที่ป่าแห่งเป็นหนึ่งในความสนใจที่เกิดขึ้นมาในเชียงใหม่และประเทศอย่างยาวนาน ผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร โดยค้นหาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า การรวมตัวกันของขบวนการเคลื่อนไหวการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ เป็นการรวมตัวของกลุ่มประชาชนต่าง ๆ เพื่อทวงคืนซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ไม่ให้โดนทำลายจากหน่วยงานของรัฐ โดยใช้กลยุทธ์ผ่านสื่อและกิจกรรม เพื่อกระจายข่าวสารเหล่านี้ให้ทุกคนได้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้เมื่อมีการเคลื่อนไหวจึงทำให้สามารถมองเห็นถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบในเวลาเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันก็ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าเรื่องนี้จะจบลงแบบไหน แต่ส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ประชาชนก็ได้รับผลตอบกลับมาในทางที่ดี

คำสำคัญ: กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว; การรวมตัวของประชาชน; การทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ

Abstract

The citizen's protest movement to recover Doi suthep forest at Pa Waeng. It is one of the interests that has been growing in Chiang Mai and the country for a long time. Therefore, the researcher used the document analysis method. by

¹ นักวิชาการอิสระ / Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: dr.sek2522@gmail.com

searching from reliable sources to be used in the content analysis, it was found that the merger of the Doi Suthep Forest Reclaim Movement It is a gathering of different groups of people. To reclaim the existing natural resources and the environment from being destroyed by government agencies using strategies through media and activities. To spread these news to everyone to know the facts that happen in society. When there is movement, both positive and negative effects can be seen at the same time. At present, it is unclear how this story will end. But as part of this movement, people have received positive feedback.

Keywords: Social movement; Gathering of people; Recovery of Doi Suthep Forest

บทนำ

ดอยสุเทพ เป็นที่ตั้งของพระราชวังภูผิงคราชนิเวศน์ และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ ดอยสุเทพจึงเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวิวทิวทัศน์สวยงาม บรรยากาศเย็นสบาย ในช่วงฤดูหนาวจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้ามาท่องเที่ยวกันอย่างต่อเนื่อง ดอยสุเทพถือได้ว่าเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งของเชียงใหม่ อีกทั้งยังเป็นป่าที่สมบูรณ์ มีทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด แต่หากพื้นที่ป่าดอยสุเทพถูกบุกรุก จะทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของชาวจังหวัดเชียงใหม่

ในปี พ.ศ.2556 บนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ ได้มีหน่วยงานราชการเข้าไปดำเนินการก่อสร้างอาคารสำนักงานและบ้านพักข้าราชการตุลาการ ในเขตพื้นที่ดูแลของสำนักงานธนารักษ์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ขออนุญาตใช้พื้นที่อย่างถูกต้องตามระเบียบ เนื่องจากดอยสุเทพเป็นพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ ทำให้ชาวบ้านหลายกลุ่มเกิดความไม่พอใจ ไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างอาคารสำนักงานและบ้านพักข้าราชการตุลาการ จนมาถึงปี พ.ศ.2559 จึงเกิดกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางที่ดินที่ป่าดอยสุเทพ ทั้งในรูปแบบกลุ่มนักอนุรักษ์และภาคประชาชน เริ่มออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อสร้างดังกล่าว และได้ออกมาเรียกร้องให้มีการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง แม้จะมีการขออนุญาตใช้พื้นที่อย่างถูกต้อง ในปี พ.ศ.2561 ได้มีการรวมตัวกัน แสดงความไม่เห็นด้วยโดยการยื่นป้ายคัดค้านเดินขบวน การใช้สื่อโซเชียลมีเดียและนำริบบิ้นสีเขียวมาผูกกับต้นไม้รอบคูเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นภาคพลเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ได้รวมกลุ่มกันเพื่อยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ให้มีการแก้ไข

ปัญหาการก่อสร้างอาคารสำนักงานและบ้านพักข้าราชการตุลาการในพื้นที่ป่าดอยสุเทพ เพื่อให้ทำการรื้อบ้านพักที่เป็นการรุกล้ำพื้นที่ป่าดอยสุเทพทั้งหมด

จากการรวมตัวกันของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่ป่าดอยสุเทพ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่ป่าดอยสุเทพ โดยผู้ศึกษาได้ทำการแยกประเด็นเนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารของภาคประชาสังคมในพื้นที่ป่าแห่ง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่ป่าดอยสุเทพที่ป่าแห่ง

เนื้อเรื่อง

ความหมายของการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม

การเคลื่อนไหวทางสังคม หรือ Social movement หมายถึง การรวมตัวกันของคนในสังคม ในรูปแบบกลุ่ม เพื่อทำการรณรงค์หรือเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างต่าง ๆ ในสังคม และค่านิยมทางสังคม แม้ว่าแต่ละการเคลื่อนไหวจะมีขนาดและระดับที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มคนที่มีจุดมุ่งหมายและมุมมองที่มีต่อสังคมใกล้เคียงกัน เกิดการรวมตัวจากความต้องการบางอย่าง ซึ่งถ้าเกิดขึ้นในระยะเวลาสั้น ๆ ก็มักจะนำมาสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมในที่สุด ลักษณะสำคัญของการเคลื่อนไหวทางสังคม มักจะอยู่ในรูปแบบของความต้องการความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งการสร้างการเปลี่ยนแปลงและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมไว้ดังต่อไปนี้

โดย ดร.อนุสร หงส์ขุนทด ได้นิยามเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมไว้ว่า การเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อรวมตัวกันไปปฏิบัติเป้าหมายให้บรรลุในสิ่งที่กลุ่มต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเมือง ด้านเชื้อชาติ เป็นต้น นอกจากนี้การรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวอาจจะเป็นแบบทางการหรือไม่ทางการก็ได้ ขึ้นอยู่จุดประสงค์ของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นโดยส่วนใหญ่จะเน้นที่ประโยชน์ส่วนรวมในวงกว้างทางสังคมมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตนเอง (อนุสร หงส์ขุนทด, 2560) สำหรับวินิจ ภาเจริญ ได้กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกัน และ

อุดมการณ์ที่เหมือนกัน ซึ่งมีจุดประสงค์ในการผลักดันสังคมเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของกลุ่มที่ตั้งไว้ และเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องอันเป็นประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งการเคลื่อนไหวนั้นจะมีลักษณะต่อเนื่องและยาวนาน (วินิจ ผาเจริญ, 2563)

นอกจากนี้ สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร ได้อธิบายว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้องผลประโยชน์ของสาธารณะ และความพยายามในการสร้างผลกระทบต่อนโยบายของรัฐในด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่ และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ หมายถึงการกระทำรวมหมู่ที่มีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงระดับสังคม นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อสร้างสังคมใหม่ ด้วยการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565) ทั้งนี้ สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า เป็นการรวมตัวกันของคนหลากหลายกลุ่มจากหลายสาเหตุ เพื่อทำการขัดขวาง หยุดยั้ง ตรวจสอบการเรียกร้องความรับผิดชอบ และความโปร่งใสจากรัฐบาล โดยประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวด้วยซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการรณรงค์ขนาดเล็กผ่านสื่อออนไลน์ ไปจนถึงการก่อตั้งในรูปแบบขององค์กรระดับโลก (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

ในสังคมปัจจุบันการเคลื่อนไหวทางสังคมส่วนใหญ่เริ่มเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้ หรือ แก้อิสรณการณ์ในสังคมอันซับซ้อน ซึ่งการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาสังคมนั้นล้วนเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีความคิดเห็นตรงกันหรืออุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ในกลุ่มภาคประชาสังคมต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการที่จะนำพาสังคมไปสู่สถานการณ์ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ รุจาดล นันทชารักษ์ ได้นิยามเพิ่มเติมไว้ว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาสังคมในรูปแบบใหม่ คือ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่มีความต้องการในรูปแบบเดียวกัน ทิศทางเดียวกัน เพื่อต้องการให้สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะได้รับการกระตุ้นให้มีจิตสำนึก รวมถึงการตื่นตัวในเรื่องนั้น ๆ โดยลักษณะของการเรียกร้อง จะเป็นไปในรูปแบบของการเคลื่อนไหวต่อต้าน การปลุกจิตสำนึกและการแสดงจุดยืนต่อสังคม (รุจาดล นันท ชารักษ์, 2563)

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความหมายของการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมมี ความหมายที่ใกล้เคียงกัน คือเป็นการรวมตัวกันของคนหลากหลายกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกัน เพื่อเรียกร้อง ข้อเสนอบางอย่างด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของกลุ่ม แต่มีความหมายที่แตกต่าง กันในบางส่วน คือ บางคำนิยามกำหนดว่าประชาสังคม เป็นกลุ่มที่ไม่ได้ก่อตั้งจากภาครัฐ ไม่ทำงานร่วมกับ ภาครัฐ แต่บางนิยามกล่าวว่า ประชาสังคมสามารถทำงานร่วมกับภาครัฐได้ เป็นต้น

สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว

สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว นับตั้งแต่ปี 2540 สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 5 ได้ทำเรื่องขอแบ่งใช้ประโยชน์พื้นที่บางส่วน และกองทัพบกได้อนุมัติให้ใช้พื้นที่ 147 ไร่โดยแบ่งเป็นอาคารชุดจำนวน 9 แห่งและบ้านพักตุลาการ จำนวน 45 หลัง ได้ในปี 2547 โดยกองทัพได้ทำเรื่องส่งคืนพื้นที่ตามแปลงที่ดินนั้นให้กรมธนารักษ์ จากนั้นในปี 2549 กรมธนารักษ์ออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ดินราชพัสดุดังกล่าว และต่อมา กระทรวงการคลังได้อนุมัติให้สำนักงานศาลยุติธรรมใช้พื้นที่ก่อสร้างที่ทำการศาลอุทธรณ์ภาค 5 บ้านพัก และอาคารชุดสำหรับข้าราชการตุลาการ ซึ่งทั้งหมดเป็นการดำเนินการที่ถูกต้องตาม หลักเกณฑ์การปฏิบัติของทางราชการจากนั้นในปี 2556 เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 5 ได้รับงบประมาณ จึงเริ่มเปิดพื้นที่ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้แต่เครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ ยืนยันว่า สิ่งก่อสร้างที่รุกร้าเข้าไปในเขตป่าดั้งเดิมนั้น แม้จะเป็นที่ราชพัสดุแต่ก็ไม่ใช่พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ผู้ประสานงานเครือข่ายฯ อธิบายเพิ่มเติมว่า พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมนั้น คือแนวพื้นที่ราบที่ ปัจจุบันได้กลายเป็นพื้นที่ของสนามกีฬาสมโภชเชียงใหม่ 700 ปี ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ เฉลิมพระเกียรติ 7 รอบ พระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่ไปแล้ว และรวมถึงพื้นที่ บางส่วนของโครงการสร้างอาคารที่ทำการของศาลอุทธรณ์ภาค 5 ในพื้นที่ราบด้านล่าง ไม่ใช่ส่วน บ้านพักตุลาการที่อยู่บนริมดอยสุเทพ อย่างไรก็ตาม โครงการก่อสร้างบ้านพักตุลาการเป็นการบุกรุก พื้นที่ป่าดั้งเดิมซึ่งเป็นแนวเขตแดนที่ภาคประชาสังคมร่วมกับกองทัพมีสัญญาต่อกันมากกว่า 30 ปี ในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ และดุษฎีอันแย้งกับนโยบายทวงคืนผืนป่าที่ คสช. ประกาศไว้เมื่อตอนก้าวขึ้นสู่อำนาจในปี 2557 (ศศิณา ขุนทองวงศ์, 2564)

การคัดค้านและทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ ได้ก่อรูปขึ้นตั้งแต่ปี 2558 โดยการนำของนายธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ ประธานเครือข่ายทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ และได้เริ่มคัดค้านโครงการก่อสร้าง หมู่บ้านป่าแห่งตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ในช่วงเดือนมีนาคม 2558 กลุ่มนักปั่นจักรยานเสือภูเขาที่เข้าไปใช้เส้นทางในพื้นที่ป่าดอยสุเทพ ด้านโครงการพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยตึงเฒ่า เป็นเส้นทางไปสู่อำเภอขุนช่างเคี่ยน หมู่บ้านที่มีต้นพญาเสือโคร่ง หรือซากุระเมืองไทยบานสะพรั่งในช่วงต้น ได้แจ้งกับทางเครือข่ายฯ ว่ามีการถางป่าบริเวณเชิงดอยสุเทพ จากนั้นทางเครือข่ายฯ ได้นำรมบินถ่ายภาพพื้นที่บริเวณเชิงป่าดอยสุเทพ และได้แจ้งไปยังสำนักงานอุทยานแห่งดอยสุเทพ-ปุย ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ดังกล่าว ว่ามีการบุกรุกพื้นที่ป่า และทางอุทยานฯ ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาเก็บภาพถ่าย บันทึกหลักฐานในเดือนเมษายน 2558 (ศศิณา ขุนทองวงศ์, 2564) ช่วงระยะเวลาต่อมาใน พ.ศ. 2559 การคัดค้านชุมนุมได้เข้มข้นขึ้น โดยเริ่มปลูกกระแสดงโขงเขียวลมีเดียผ่านสื่อหลายช่องทาง

เช่น Facebook Line และ Twitter เป็นต้น จึงทำให้กลุ่มอนุรักษ์รักษัธรรมชาตินในจังหวัดเชียงใหม่ รวมตัวกันเพื่อปลูกกระแสดและเรียกร้องความยุติธรรมแก่ธรรมชาติที่สูญเสียไป ทำให้ในระยะ เริ่มแรกมีการรวมกลุ่มของประชาชนเพียงสองถึงสามกลุ่ม โดยประชาชนเหล่านั้นได้เล็งเห็นถึง ปัญหาจากการรุก้าการก่อสร้างบ้านพักของตุลาการที่เข้าไปในเขตพื้นที่ป่าดั้งเดิม ทำให้ภาค ประชาชนไม่พอใจกับสิ่งที่ทางรัฐได้กระทำ เนื่องจากการบ่อนทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมา เมื่อข่าวสารได้กระจายออกไปในวงกว้าง จึงทำให้ภาคประชาสังคมประมาณ 16 องค์กร ออกมา รวมกลุ่มและเรียกร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค 5 ให้ดำเนินการคืนผืนป่าดังกล่าวอีกครั้ง (วินิจ ฝาเจริญ, 2563)

จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น เป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชา สังคมของคนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อคัดค้านการก่อสร้างบ้านพักตุลาการ ที่รุก้าเข้าไปในแนว พื้นที่ป่าดอยสุเทพ เนื่องจากดอยสุเทพเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจและวัฒนธรรม ที่ควบคู่กับ ประชาชนชาวเชียงใหม่ จึงทำให้เห็นถึงพลังของภาคประชาชนชาวเชียงใหม่ ที่เข้ามาร่วมกันคัดค้าน การกระทำดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงเพราะประชาชนชาวเชียงใหม่ แต่ก็ยังมี ประชาชนในจังหวัดอื่นที่รู้ข่าวทางโซเชียล ก็ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นถึงความไม่พอใจด้วย เช่นกัน

กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารของภาคประชาสังคมในพื้นที่ป่าแห่ง

กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารของภาคประชาสังคมในพื้นที่ป่าแห่ง ได้มีกลุ่มประชาสังคม จำนวนมากได้เข้ามาร่วมกันเรียกร้องกว่า 50 กลุ่ม เช่น ภาคีคนฮักเจียงใหม่ ชมรมจักรยานวัน อาทิตยชมรมรมบิณเชียงใหม่ เป็นต้น โดยประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดจากการก่อสร้างศาล อุทธรณ์ภาค 5 และ บ้านพักข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมบริเวณเชิงดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าวจะ ถูกต้องตามหลักกฎหมาย แต่กลับได้รับการคัดค้านจากชาวเชียงใหม่ ทั้งนี้ สุจิตา พัฒนศรีวิเชียร ได้สรุปไว้ว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นของกระทรวงการคลังภายใต้ชื่อที่ราช พัสตุ ซึ่งจะให้หน่วยงานใดใช้งานก็ได้ แต่การสร้างหมู่บ้านดังกล่าว กลับไม่ได้มีการทำประชาพิจารณ์ และการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันของภาค ประชาชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากคนเชียงใหม่และคนไทยทั่วประเทศ อีกทั้งยังมึรูปแบบการ เคลื่อนไหวที่ผสมผสานทั้งการเคลื่อนไหวทางการเมือง การเคลื่อนไหว เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรม โดยมีการนำวัฒนธรรมความเชื่อล้านนามาเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดคนในพื้นที่ให้เข้า มาร่วมขบวนการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังมีการใช้ความรู้ทางด้านสิทธิและกฎหมายเข้ามาเป็น หนทางในการออกมาเรียกร้องอีกทางหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปจำนวนของคนชนชั้นกลางและคนรุ่นใหม่

เริ่มเข้าร่วมการเคลื่อนไหวน้อยลง ทั้งที่ใช้สื่อสังคมเป็นสื่อหลักในการกระจายข่าวเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดกลยุทธ์เกี่ยวกับการสื่อสารขึ้น ด้วยการใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อ เพื่อเคลื่อนไหวผ่านสื่อและการทำกิจกรรม โดยการใช้การสื่อสารทางสังคมมาอธิบายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนชาวเชียงใหม่รวมไปถึงนำเสนอข้อโต้แย้งต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ต่าง ๆ จึงนำเสนอมา ดังต่อไปนี้

การใช้สื่อสังคม

สื่อสังคมเป็นหลักในการช่วยสร้างกระแสเพื่อจุดประเด็นการเคลื่อนไหวของประชาชน โดยเกิดขึ้นจากการนำรูปถ่ายพื้นที่ป่าแห่งไป โพสต์ในเว็บบอร์ดพันธุทิพย์ และ Facebook ซึ่งนักวิชาการ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่กล่าวว่า ภาพถ่ายที่ปรากฏในสื่อมีพลังอย่างมากที่ทำให้ผู้พบเห็นรู้สึก โดยเฉพาะ ภาพพื้นที่ป่าในบริเวณนั้นที่แหวกหายไปและมีหมู่บ้าน เข้ามาตั้งแทนที่ จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่สื่อสังคมกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดการแชร์ข้อมูลนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

หากกล่าวถึงกลยุทธ์การสื่อสารด้วยสื่อสังคมของเครือข่าย พบว่า สื่อสังคมถูกใช้ในการนำเสนอ ข้อเรียกร้อง รวมไปถึงการนำเสนอ ข้อมูลความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ความคับหน้าของข้อเรียกร้อง เป็นต้นนอกจากนี้สื่อสังคมยังเป็นพื้นที่หลักที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบ online อีกด้วย โดยกลยุทธ์ที่ใช้ผ่านสื่อสังคม มีทั้งการให้ข้อมูล การชักชวน ให้แสดงความคิดเห็น เข้าร่วมการเคลื่อนไหว การทำกิจกรรม ทั้งในโลกออนไลน์และในพื้นที่จริง ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า สื่อสังคมเป็นส่วนสำคัญในการระดมพลของ ผู้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวทั้งการผ่านสื่อสังคม ดังนั้นการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การชุมนุมออนไลน์ควบคู่ไปกับพื้นที่จริง จึงเป็นแนวทางที่เครือข่ายการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคดิจิทัล ได้นำมาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมและ ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมกับเครือข่ายได้ทุกที่ทุกเวลา (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

เพื่อลดความขัดแย้งและความสับสนใน การสื่อสาร แกนนายังได้มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบในการสื่อสาร แกนนำจึงได้มีการใช้สื่อสังคมเป็นช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการ และเน้นย้ำว่าเนื้อหาที่สื่อออกไปผ่านช่องทางนี้เป็นมติ และความเห็นจากแกนนำของเครือข่ายเท่านั้น เพื่อลดความสับสนของผู้ติดตามสื่อสังคมที่ใช้ จึงใช้เพจขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ เป็นเพจหลักในการสื่อสาร ทั้งนี้ยังมี บัณรส บัวคลี ซึ่งเป็นนักข่าวและผู้มีประสบการณ์ด้านการเคลื่อนไหว ทางการเมืองมาก่อน ทำให้การสื่อสารของเครือข่าย เป็นไปได้ค่อนข้างราบรื่น ถึงแม้ว่าจะมีบางคนแสดงความคิดเห็นพาดพิงการเมืองบ้าง แต่ผู้ดูแลเพจจะควบคุมให้เนื้อหาเป็นไปตามที่ต้องการ ด้วยเหตุนี้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มจึงลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองลงไปได้ (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

ถึงแม้ว่าในช่วงแรก สื่อสังคมจะเป็นสื่อที่สามารถดึงดูดให้ประชาชนสนใจและเข้าร่วม แต่เนื่องจากชนชั้นกลางทั้งในเชียงใหม่และพื้นที่อื่น มักใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงาน ดูแลครอบครัว และเรียนหนังสือ ด้วยเหตุนี้ ผู้นำการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงควรพิจารณาว่า จากการที่กลุ่มชนชั้นกลางมีวิถีชีวิตแบบในเมือง ควรจะเน้นกลยุทธ์การมีส่วนร่วมผ่านทางสื่อสังคมเป็นหลักหรือไม่ และการเคลื่อนไหวในรูปแบบ online จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนหรือการสนับสนุนของกลุ่มนี้ได้อย่างแท้จริงหรือไม่ หรือแกนนำจะยังคงให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมในพื้นที่จริงจึงจะถือว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

การใช้สื่อมวลชน

การเคลื่อนไหวของประชาสังคมที่เป็นชุมชนขนาดเล็กในเชียงใหม่ มักไม่ค่อยมีโอกาสนำสื่อมวลชนท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสื่อสาร จึงต้องมีการเดินขบวนและทำกิจกรรมเพื่อให้เป็นข่าว ในขณะที่เครือข่ายขนาดใหญ่ จะมีแกนนำที่มีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียง และมีสื่อมวลชนในเชียงใหม่เข้าร่วมด้วย เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มภาคีอัยกเจียงใหม่ สำหรับเครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพนี้ มีสื่อมวลชนท้องถิ่นและสื่อระดับชาติที่ทำงานในท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นเครือข่ายด้วยเช่นกัน ทำให้การเคลื่อนไหวได้รับความสนใจและมีการนำเสนอข่าวโดยสื่อมวลชนอยู่เสมอ นอกจากนี้นักข่าวยังใช้สื่อสังคมส่วนตัวในการเผยแพร่ข้อมูลด้วย ทำให้กระแสการเคลื่อนไหวของเครือข่ายเป็นที่รับรู้และได้รับการสนับสนุนจากคนจำนวนมาก นอกจากนี้แล้วประเด็นการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมรวมไปถึงประเด็นการต่อสู้ระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจกับประชาชนธรรมดายังเป็นประเด็นสำคัญที่ประชาชนทั่วไปสนใจเป็นประเด็นที่มีคุณค่าข่าว สื่อจึงให้ความสนใจ อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนในวงกว้าง โดยเฉพาะในระดับประเทศ แต่ไม่มีผลต่อการระดมพลในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเท่ากับสื่อสังคมโดยสื่อมวลชนจะเน้นการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และให้ข้อมูลจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องตามจริง ด้วยการที่เครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ เป็นการต่อสู้กับหน่วยงานรัฐขนาดใหญ่ จำเป็นที่จะต้องได้รับความสนใจในวงกว้างเพื่อให้คนทั้งประเทศรับรู้ถึงปัญหาและข้อร้องเรียนและแสดงให้เห็นถึงน้ำหนัก พลัง และความสำคัญในการเคลื่อนไหวของเครือข่าย (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

การใช้สื่อเฉพาะกิจ

เมื่อมีสื่อสังคมเกิดขึ้น การใช้สื่อเฉพาะกิจของภาคประชาสังคมจึงลดน้อยลงถูกเปลี่ยนมาเป็นโพสต์ในสื่อสังคมแทน แต่ยังคงมีการใช้สื่อเฉพาะกิจที่เป็นสัญลักษณ์ของเครือข่ายอยู่ เช่น การผูกผ้าสีเขียว การใส่เสื้อสีเขียว ธงสีเขียว เป็นต้น ในช่วงที่ผ่านมาก่อนที่จะมีสื่อสังคมภาคประชาสังคมเชียงใหม่มีการผลิตสื่อหนังสือ โบรชัวร์โปสเตอร์เพื่อแจกจ่ายไปยังสมาชิกสื่อมวลชนและผู้ที่อยู่

นอกเครือข่ายและยังมีการผลิตสื่อที่มีสัญลักษณ์แสดงออกถึงจุดยืนและความต้องการของกลุ่ม เช่น การใช้สัญลักษณ์ รูปนกพิราบ จำนวน 1 ตัว คือ เพื่อแสดงว่ากลุ่มของ ตนเองต่อต้านนโยบายของรัฐ ทุกเรื่อง นกจำนวน 5 ตัว คือ การยอมรับในบางเรื่องและยังมีการผลิตสื่อที่มีสีหรือสัญลักษณ์บนสื่อเพื่อใช้ในการชุมนุม ประชุม ทำกิจกรรม เช่น การสวมเสื้อสีเหลืองเพื่อเทิดทูนสถาบันกษัตริย์ เป็นต้น (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

สื่อบุคคล และ Influencers

เนื่องจากที่กล่าวมาข้างต้น ภาคประชาชนได้มีการทำสื่อโซเชียลมีเดียหลายรูปแบบ ในการกระจายข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงเกิดการรวมตัวโดยมีการตั้งกลุ่มขึ้นมาหลากหลายองค์กร ถือเป็นการรวมตัวที่มีความคิดเห็นซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่เกิดขึ้น ภาคประชาคมจึงได้ใช้การสื่อสารข้อมูลผ่านทางกระแสโซเชียลมีเดีย ซึ่งประชาชนนั้นมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าดอยสุเทพเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนอยู่แล้ว ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ประชาชนอย่างมาก นอกจากประชาชนไม่พอใจยังมีกลุ่มแกนนำต่าง ๆ รวมไปถึงนักวิชาการสื่อมวลชน ที่เข้ามาสนับสนุนการเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคม (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

การใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสาร

การใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสาร การใช้กิจกรรมของ “เครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอย สุเทพ” เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการสื่อสาร ข้อเรียกร้อง โดยกิจกรรมมีการจัดทำในสองพื้นที่ คือการทำกิจกรรมในพื้นที่ และการทำกิจกรรมออนไลน์ผ่านสื่อ ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่าย คือ กิจกรรมการส่งหนังสือถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องและแสดงออก ซึ่งจัดขึ้นที่ลานท่าแพ สถานที่ราชการและสถานที่ที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมเดินป่าเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเดินขบวนเชิญชวนให้ผู้คนในจังหวัดเชียงใหม่ออกมา ร่วมการเคลื่อนไหว กิจกรรมการ ปั่นจักรยาน กิจกรรมการผูกพันต้นไม้สีเขียวรอบต้นไม้ บริเวณรอบตัวเมืองเชียงใหม่ กิจกรรมการเผาพริก เผาเกลือสาปแช่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านป่าแหวง เป็นต้น มีการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ในการเคลื่อนไหว นั่นคือ ความเป็นประชาชนท้องถิ่นที่ต่อสู้กับข้าราชการจากส่วนกลาง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อชี้แจง แสดงจุดยืน เรียกร้อง แลกเปลี่ยน ปรีกษา สรุปความคิดเห็นของกลุ่ม ทั้งในรูปแบบของการประชุม การเดินขบวน และยังมีกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มประชาสังคมที่เคลื่อนไหวมานาน ที่แกนนำมักจะเน้นการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นเชียงใหม่ ในขณะเดียวกันยังมีการใช้สัญลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนและข้อเรียกร้อง รวมไปถึงการสร้างข่าวเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังมี

เวที ประชุมที่จัดโดยหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการเพื่อโน้มน้าวใจให้ข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของคนในพื้นที่ ยังช่วยให้ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน และสาธารณะ ซึ่งจะพบทั้งในกลุ่มประชาสังคมขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ (สุจิตา พัฒนศรีวิเชียร, 2565)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารของภาคประชาสังคมในพื้นที่ป่าแห่งมีการกระจายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อสังคม ซึ่งเป็นสื่อหลักในการช่วยเสริมสร้างกระแสเพื่อจุดประเด็นการเคลื่อนไหวของประชาชน โดยการใช้สื่อสังคมนี้จะเกิดขึ้นจากการนำรูปถ่ายพื้นที่ป่าแห่งไปโพสต์ในเว็บบอร์ดพันธุทิพย์ และ Facebook เพื่อให้ประชาชนนอกพื้นที่ได้เห็นขบวนการเคลื่อนไหวของสังคม และช่วยกันออกความเห็นเกี่ยวกับการกระทำของภาครัฐที่ขัดต่อคนในพื้นที่ป่าแห่ง ทั้งนี้ยังได้กล่าวถึงการใช้อีเมลมวลชน ที่มีการเดินขบวนและทำกิจกรรมเพื่อให้เป็นข่าว เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มภาคีรักษ์เชียงใหม่ โดยสื่อมวลชนจะเน้นการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามจริง ส่วนการใช้สื่อเฉพาะกิจ คือ การใช้สื่อเฉพาะกิจของภาคประชาสังคมจะลดน้อยลงโดยเปลี่ยนมาเป็นการโพสต์ในสื่อสังคมแทน ซึ่งการใช้สื่อเฉพาะกิจจะอยู่ในรูปแบบของสัญลักษณ์ของเครือข่าย เช่น การผูกผ้าสีเขียว การใส่เสื้อสีเขียว เป็นต้น ส่วนสื่อบุคคล และ Influencers เป็นสื่อภาคประชาชนที่มีการทำสื่อโซเชียลหลายรูปแบบ โดยมีการตั้งกลุ่มขึ้นหลายองค์กรที่มีความคิดเห็นว่าเป็นที่ยอมรับและไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่เกิดขึ้น นอกจากจะมีสื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวช่วยในการกระจายข่าวสารแล้ว ทั้งนี้ยังมีกลยุทธ์การใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสารอีกด้วย โดยกิจกรรมของเครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการสื่อสาร ข้อเรียกร้อง ต่าง ๆ ผ่านกิจกรรม

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ผลกระทบเชิงบวก

นับตั้งแต่ประชาชนชาวเชียงใหม่ออกมาเรียกร้องเป็นเวลาเกือบ 4 ปีนั้น ผลของการต่อสู้มาโดยตลอด ได้สำเร็จผล โดยในวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2565 นับได้ว่าเป็นข่าวดีของประชาชนชาวเชียงใหม่ เนื่องจากได้มีการส่งมอบพื้นที่โครงการบ้านพักบ้านพักข้าราชการตุลาการศาลอุธรณ์ภาค 5 พื้นที่ราชพัสดุ 147 ไร่ เชิงดอยสุเทพ ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมด้วยครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้กับกรมธนารักษ์ ซึ่งมีนายธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ ผู้ประสานงานเครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ ร่วมเป็นสักขีพยานและยังร่วมกันตรวจสอบพื้นที่ในส่วนที่บ้านพักทั้งหมด 45 หลัง และครุภัณฑ์ แน่นนอนว่าการส่งมอบพื้นที่คืนในครั้งนี้ เป็นการปลดล็อกเพื่อให้ องค์การภาครัฐ รวมถึงประชาชนได้สามารถดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่และแก้ไขส่วนนั้นต่อไป แต่ในส่วนของอาคาร 9 ชุดนั้นยังไม่มีมีการส่งมอบคืน แต่อย่างไรก็ตามการต่อสู้ของประชาชนชาวเชียงใหม่ตลอด 4 ปีที่ผ่านมา

แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่ไม่สูญเปล่า ซึ่งหลังจากนี้ประชาชนชาวเชียงใหม่จะร่วมกันกันทำพิธีอัญเชิญขั้วดอยสุเทพ และจะทำการปลูกป่าฟื้นฟูสภาพป่าพื้นที่เชิงดอยสุเทพในบริเวณนั้นให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง (กมล เข้าวีธรรม, 2565)

ผลกระทบเชิงลบ

ผลกระทบอันเกิดจากความเสื่อมศรัทธาต่อสถาบันตุลาการ ซึ่งแน่นอนว่าสังคมไทยให้ความเคารพ ศรัทธา เชื่อถือและไว้วางใจในสถาบันตุลาการอย่างสูงยิ่ง โดยก่อนเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งเรื่องบ้านพักตุลาการ ในพื้นที่ป่าเชิงดอยสุเทพแทบไม่ปรากฏให้เห็นชัดว่า สถาบันตุลาการโดนล่วงเกิน แต่เมื่อมีเหตุการณ์ความพยายามที่จะอาศัยอยู่บนพื้นที่ป่าเชิงดอยสุเทพ จึงทำให้เกิดปฏิกิริยาการต่อต้าน สถาบันตุลาการที่เคยได้รับความเชื่อมั่นและน่าเชื่อถือมาโดยตลอด เมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งเรื่องพื้นที่ก่อสร้างสำนักงาน และบ้านพักข้าราชการตุลาการ จึงได้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ต่อสถาบันตุลาการ สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมศรัทธาของคน ในสังคมไทยต่อสถาบันตุลาการ ทั้งนี้ถึงแม้ว่าสำนักงานศาลยุติธรรมออกมาชี้แจงกับสิ่งที่เกิดขึ้นว่าได้ ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม แต่คนในสังคมไทยเกิดความเคลือบแคลงและสงสัยว่า สถาบันตุลาการสามารถใช้ช่องว่างของกฎหมาย ดำเนินการในสิ่งที่ผิดจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมไทยและเป็นการทำลายธรรมชาติดอย่างรุนแรง (รุ่งอรุณ หน่อคำ, 2564)

ผลกระทบต่อความเชื่อและจารีตประเพณีของท้องถิ่นชาวเชียงใหม่มีความเชื่อกันว่าการที่โครงการ ก่อสร้างบ้านพักตุลาการได้เข้าไปตัดไม้ทำลายป่า ทำลายสันปันน้ำ ถมหนองน้ำ ลำห้วยธรรมชาติ ถือว่าตักขี้ต หรือที่เรียกว่า ขีดหลวง เป็นการกระทำผิดจารีตและประเพณีของชาวล้านนาที่มีมาแต่ยาวนานจะก่อให้เกิดเหตุเภทภัยที่ร้ายแรง ความพิณาศักดิ์ผู้ที่อาศัยและชาวเชียงใหม่ทุกคนจะทำให้เกิดความเสียหายผู้คนล้มตายได้ ซึ่งจากที่กล่าวมานั้นเป็นเหตุผลทำให้ชาวเชียงใหม่จำนวนมากออกมาคัดค้านให้รื้อถอนโครงการดังกล่าว (ปาณิษตรา บุญส่ง, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มีทั้งผลกระทบทางลบ และทางบวก ซึ่งผลกระทบทางลบสามารถกล่าวได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ผลกระทบอันเกิดจากความเสื่อม ศรัทธาต่อสถาบันตุลาการ การที่สังคมไทยหมดความเชื่อถือต่อสถาบันตุลาการต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกรณีของการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพที่ป่าแหวง โดยคนในสังคมไทยสงสัยว่า สถาบันตุลาการใช้ช่องว่างของกฎหมายดำเนินสิ่งที่ผิดประเพณีได้ ส่วนประเด็นที่สองคือ ผลกระทบต่อความเชื่อและจารีตประเพณีของท้องถิ่น จากการสร้างโครงการบ้านพักตุลาการ โดยชาวเชียงใหม่เชื่อว่าจะทำให้เกิดความเสียหายและทำให้ผู้คนล้มตายได้ และผลกระทบทางบวก คือ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คนในสังคมไทยได้ออกมาคัดค้านกันเป็นเวลา 4 ปี

แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่ไม่เสียเปล่า ซึ่งทางศาลอุทธรณ์ภาค 5 ได้คืนผืนป่าให้กรมธนารักษ์ได้ดูแลต่อ ซึ่งเป็นข่าวดีสำหรับชาวเชียงใหม่

กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางที่ดินผืนป่าดอยสุเทพที่ป่าแหวง

กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางที่ดินผืนป่าดอยสุเทพนั้น ได้มีภาคประชาสังคม และกลุ่ม การเคลื่อนไหวเพื่อธรรมชาติออกมาเรียกร้องความยุติธรรมให้กับประชาชนชาวเชียงใหม่ โดยมี กลุ่มภาคประชา สังคมเข้าร่วมถึง 50 กว่ากลุ่ม เช่น ภาคคนฮัก เชียงใหม่ ชมรมจักรยานวันอาทิตย์ ชมรมร่มบินเชียงใหม่ กลุ่ม รักแม่ปิง กลุ่มเฮฮากันเชียงใหม่ เครือข่ายเชียงใหม่ เชียงสวย หอม คณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์ แม่ปิง และสิ่งแวดล้อม (คอปส.) เครือข่ายชุมชนเมือง รัก เชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเกิด จากการก่อสร้างบ้านพักข้าราชการตุลา การศาลยุติธรรมบริเวณเชิงดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ แต่ถึงแม้ว่าโครงการดังกล่าวจะต้องตาม หลักกฎหมาย แต่กลับได้รับการคัดค้านจากชาวเชียงใหม่ เพราะการกระทำครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการ บุกรุกพื้นที่ป่าดั้งเดิมซึ่งเป็นแนวเขตแดนที่ภาคประชาสังคมร่วมกับกองทัพมีสัญญาต่อกัน มากกว่า 30 ปี ในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ (วินิจ ฝาเจริญ, 2563)

ซึ่งต่อมาการคัดค้านชุมชนได้เข้มข้นขึ้น นอกจากกลุ่มเครือข่ายทางที่ดินผืนป่าดอยสุเทพแล้ว ยังมีกลุ่ม อนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง นำโดย นายนิคม พุทธา ประธานกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง และองค์กรภาคี เครือข่ายภาค ประชาชนจำนวนหลายองค์กร และประชาชนจำนวนหลายพันคนได้ร่วมกันชุมนุม ณ ช่วงประตูท่าแพ มีการ บวงสรวงเทพเทวารักษ์ และกล่าวคำปฏิญาณที่จะร่วมกันดูแลรักษาป่า ดอยสุเทพด้วยความเคารพ ความศรัทธา เอาไว้ให้ลูกหลานเป็นประวัติศาสตร์ และได้เคลื่อนขบวน ไปรอบคูเมืองแล้วผู้กริบปั่นสี่ล้อตามต้นไม้ และเสาไฟฟ้ารอบคูเมืองภายหลังกิจกรรมจบลง ประชาชนทุกคนที่ต่างมาชุมนุมก็ได้แยกย้ายกลับบ้านอย่างสงบและได้มีการสัญญาว่าจะกลับมา เคลื่อนไหวอีกครั้ง หากยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และหากไม่ได้พื้นที่ป่าคืน แต่อย่างไร ก็ตามจะเห็นได้ว่าแม้ที่ผ่านมาประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นต่างทางการเมืองนั้น ก็ต่างพากันออกมาร่วมกันทำกิจกรรมแบบไม่แบ่งพรรค ไม่แบ่งฝ่าย มีการจับมือทักทายกัน และสิ่งสำคัญ นั้น ในทุกกลุ่มล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ทางคืนผืนป่าดอยสุเทพกลับคืนมา (วินิจ ฝาเจริญ, 2563)

โดยการออกมาเรียกร้องของภาคประชาสังคมนั้น ทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อความยุติธรรม 2 รูปแบบ คือ การออกมาเรียกร้องผ่านโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นกระทำผ่านทาง Line Facebook Twitter และ Instagram เป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นช่องทางที่สามารถแพร่กระจายข่าวสาร และ กดดันหน่วยงานรัฐให้ออกมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเร็วที่สุด ซึ่งกระทำการดังกล่าวนั้นเป็นการ

กระทำของประชาชนคนไทยเกือบทั้งประเทศ ที่อยากมีส่วนร่วมในการคัดค้านการปลูกสิ่งปลูกสร้างในเชิงดอยสุเทพ เพราะเป็นการทำลายธรรมชาติที่มีอยู่คู่กับประชาชนชาวเชียงใหม่มาช้านาน (วินิจ ภาเจริญ, 2563)

การออกมาเรียกร้องโดยการเจรจาและชุมนุมคัดค้าน ซึ่งเป็นการกระทำโดยภาคประชาสังคมที่ได้เริ่มการชุมนุมคัดค้าน อย่างเป็นทางการโดยครั้งแรกมีการจัดขึ้นเมื่อ 29 เมษายน 2561 ซึ่งการชุมนุมนี้มี ประชาชนให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีผู้เข้าร่วมมากถึง 4000 คน จากเหตุการณ์การชุมนุมในครั้งนี้ ได้สร้างความกดดันให้รัฐบาลอย่างมาก จากกระแสการชุมนุมคัดค้านที่ค่อนข้างเข้มข้น ทางรัฐบาลจึงได้มีการส่งรัฐมนตรีเข้ามาทำการเจรจาต่อรองเพื่อหาข้อยุติ การเคลื่อนไหวกับประชาชน และได้สรุปข้อดังนี้ (วินิจ ภาเจริญ, 2563)

1. บ้านพักที่ได้สร้างขึ้นนั้นจะต้องไม่มีผู้อยู่อาศัยไปอาศัยอยู่เด็ดขาด
2. ให้ทำการก่อสร้างบ้านพักจนแล้วเสร็จ เพื่อส่งมอบเรื่องให้ทางฝ่ายกรมธนารักษ์ได้ดำเนินการต่อไป อย่างถูกต้อง
3. ต้องจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อหาแนวทางแก้ไขว่าควรจะทำกรรื้อหรือไม่

จากที่กล่าวมา การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมนั้นมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดนั้น มี 2 รูปแบบ ที่สามารถแสดงให้เห็นได้ถึงความสำเร็จ แน่แน่นอนว่าแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างทางวิธีการอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งการเรียกร้องผ่านทางโซเชียลมีเดีย เป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนทุกคนเห็นข่าวสารได้อย่างรวดเร็วที่สุด และเป็นวิธีการที่ประชาชนทุกคนทำได้ ในส่วนของการเรียกร้องโดยการเจรจาและการชุมนุม คัดค้าน เป็นวิธีการของภาคประชาสังคมที่ต้องการออกมาใช้สิทธิและเสียงของกลุ่มตนในการกดดันรัฐบาลให้ออกมาแก้ไขปัญหา

สรุป

กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพที่ป่าแห้ว เป็นการเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มประชาชนต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ไม่ให้โดนทำลายไปจากการกระทำของโครงการต่างๆ ภาครัฐ ที่ได้มีหน่วยงานราชการเข้าไปดำเนินการก่อสร้างอาคารสำนักงานและบ้านพักข้าราชการตุลาการ ในเขตพื้นที่ดูแลของสำนักงานธนารักษ์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อประชาชนในพื้นที่ไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่หน่วยงานรัฐได้กระทำ จึงทำให้เกิดการคัดค้านและทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ โดยการใช้สื่อและกิจกรรมในการกระจายข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้มีความคิดเห็นตรงกันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เมื่อเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ก็ได้เห็นถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ในเชิงบวกคือประชาชน

ได้รับผลตอบแทนในทางที่ต้องการ นั่นก็คือการส่งมอบพื้นที่คืนจากภาครัฐ ส่วนเชิงลบคือ เกิดการเสื่อมศรัทธาต่อสถาบันตุลาการ เกิดผลกระทบต่อความเชื่อและจารีตประเพณีของชาวเชียงใหม่

องค์ความรู้ใหม่

กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพที่ป่าแห้ว เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของ ประชาชนที่เริ่มขึ้นจากประชาชนในพื้นที่เชียงใหม่และได้กระจายข่าวสารผ่านสื่อ จนทำให้ประชาชนในประเทศได้ออกมาเคลื่อนไหว จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าหลาย ๆ คนมีมุมมองและได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวที่คล้ายคลึงกัน เพื่อเรียกร้องข้อเสนอบางอย่างด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งนี้ ยังได้ทราบถึงสาเหตุของการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านและทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพที่เสียไป ซึ่งประชาชนเคลื่อนไหวโดยใช้กลยุทธ์ผ่านสื่อออนไลน์และกิจกรรม ส่งผลให้ประชาชนหลายพื้นที่ให้ความสนใจ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ จากการที่ประชาชนได้ออกมาเคลื่อนไหวเป็นเวลานาน ท้ายสุดประชาชนก็ได้รับผลตอบแทนในทางที่ดีขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับอนาคต ว่าเรื่องเหล่านี้จะจบลงด้วยเหตุการณ์แบบไหน ซึ่งผู้ศึกษาหวังว่าหน่วยงานของรัฐจะออกมาจัดการและแก้ไข ปัญหาให้เกิดความสงบและเป็นที่พอใจกับทั้งสองฝ่าย

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). ปิดฉากคดีป่าแหวง! ศาล ปค.ชี้สร้างบ้านพักตุลาการฯบนดอยขอบด้วยกฎหมาย. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1017740>
- ธนกร วงษ์ปัญญา. (2565). สรุปรณณ #บ้านป่าแหวง จากจุดเริ่มต้นต่อสู่คัดค้าน สู่การได้คิน พื้นที่ที่ยังไม่ถึงฉฉกสุดท้าย. เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/baan-pawaeng-summary/>
- วินิจ ฉาเจริญ, รุจาดล นันทธารักษ์. (2563). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองต่อการทวงคินผืน ป่าดอยสุเทพ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬหาขอนแก่น. 7 (1),45-62
- ศศิณา ขุนทองวงศ. (2564). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อการขอคินพื้นที่ป่าดอยสุเทพ. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล. 7 (1), 165-174.
- สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร. (2565). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและยุทธศาสตร์การสื่อสารของภาคประชาสังคม ในเชียงใหม่. สถาบันพระปกเกล้า. 20 (1),56-80
- BBC NEWS ไทย. (2018). "บ้านศาลในป่าแหวง" บทสะท้อนความย้อนแย้งนโยบายทวงคินผืนป่าคสช. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-43708707>